

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Dědická smlouva

Jindřich Kolář

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

V Plzni dne 30.3.2016

.....
Jindřich Kolář

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval svému vedoucímu diplomové práce JUDr. Jindřichu Psutkovi, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady při tvorbě této diplomové práce.

Obsah

Úvod	1
1 Dědická smlouva mezi ostatními pořízenými pro případ smrti	3
1.1 Obecná charakteristika.....	3
1.2 Právní síla jednotlivých pořízených pro případ smrti.....	6
2 Náležitosti dědické smlouvy	9
2.1 Subjekty	9
2.1.1 Právnícká osoba jako druhá smluvní strana.....	10
2.1.2 Dědická smlouva uzavřená ve prospěch právnické osoby.....	12
2.1.3 Rizika související s neomezeností subjektů.....	14
2.1.4 Varianty dědické smlouvy	15
2.2 Způsobilost subjektů	17
2.2.1 Způsobilost zůstavitele.....	17
2.2.2 Způsobilost druhé smluvní strany	20
2.2.3 Dědická nezpůsobilost	21
2.2.4 Způsobilost třetí osoby.....	22
2.2.5 Osoby se smyslovým postižením.....	22
2.3 Forma dědické smlouvy	23
2.3.1 Přínos veřejné listiny.....	24
2.3.2 Nepostradatelná úloha notáře.....	26
2.3.3 Evidence právních jednání pro případ smrti	28
2.4 Rozsah dědické smlouvy.....	29
2.4.1 Rozsah dle ustanovení § 1585 odst. 1	30
2.4.2 Rozsah dle ustanovení § 1585 odst. 2	32
2.4.3 Praktické problémy	33
2.5 Podmínky	34
2.6 Účinky dědické smlouvy ve vztahu k majetku zůstavitele	36
2.6.1 Omezení zůstaviteli volnosti nakládat s majetkem.....	38
3 Dědická smlouva v širším kontextu závazkového práva	41
3.1 Vymezení závazkového práva ve vztahu k dědické smlouvě.....	41
3.2 Kontraktační proces ve vztahu k dědické smlouvě.....	42
3.2.1 Nabídka k uzavření dědické smlouvy	42
3.2.2 Přijetí nabídky k uzavření dědické smlouvy	44

3.3	Zajištění a utvrzení dluhů vzniklých uzavřením dědické smlouvy.....	46
4	Zánik dědické smlouvy	49
4.1	Obecně	49
4.2	Forma jednání vedoucího k zániku dědické smlouvy.....	50
4.3	Vybrané obecné druhy zániku dědické smlouvy	51
4.3.1	Dohoda.....	51
4.3.2	Privativní novace a narovnání.....	52
4.3.3	Započtení.....	53
4.3.4	Odstupné	53
4.3.5	Odstoupení od smlouvy	54
4.3.6	Následná nemožnost plnění	55
4.4	Speciální druhy zániku dědické smlouvy	56
4.4.1	Zánik dědické smlouvy porúzením závěti	56
4.4.2	Zánik dědické smlouvy uzavřené mezi manželi	57
	Závěr	59
	Resumé	61
	Seznam použité literatury	63

Seznam použitých zkratk

NOZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
NotŘ	zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
ABGB	Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (rakouský obecný zákoník občanský)
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník)
OZO	císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský
ZGB	Schweizerisches Zivilgesetzbuch (švýcarský občanský zákoník)

Úvod

Citát Samuela Butlera říká: „*Oznámíte-li někomu, že jste ho učinil svým dědicem, pak jediná slušná věc, kterou můžete udělat, je ihned umřít.*“

Smrt je neodvratná a nepochybně se jednou dotkne každého z nás. Většina lidí nejspíše bude vlastnit určitý majetek, ať již dům, automobil, nemovitosti či finanční hotovost, přičemž bude na každém, zda nechá tento svůj majetek rozdělit pomocí zákonné posloupnosti, nebo o něm pořídí podle své vlastní vůle. Do nedávné doby tak mohl zůstavitel učinit pouze pomocí závěti. Dědické právo však bylo jednou z oblastí, které se výrazně dotkla poslední rekonstrukce občanského práva, což je patrné již z rozsahu, který nový občanský zákoník dědickému právu věnuje. Oproti pouhým 27 paragrafům obsaženým v dřívějším občanském zákoníku, obsahuje nová úprava téměř devítinásobek, přesněji 245 paragrafů, přičemž je kladen mnohem větší důraz na zůstavitelovu vůli. To vše přineslo do dědického práva nejen řadu významných změn, ale též nových institutů, z toho jedním z nejvýznamnějších je bez pochyby institut dědické smlouvy, který byl součástí našeho právního řádu až do roku 1950. I přes tuto skutečnost se však v dnešní době jedná stále o institut poměrně neznámý a málo využívaný, který, i když to na první pohled nemusí vypadat, vyvolává mezi odbornou veřejností řadu sporných otázek.

Do dnešní doby zatím nebylo sepsáno mnoho publikací, které by dědickou smlouvu, jakožto jedno z možných pořízení pro případ smrti podrobně rozebíraly, přičemž je však tento nedostatek částečně kompenzován články v odborných časopisech. Jelikož k tématu zatím neexistuje ani žádná aktuální judikatura, bude při psaní práce využíváno především důvodové zprávy, komentářů a odborných článků. Avšak právě tato neprobádanost byla hlavním důvodem, pro který si autor toto téma zvolil.

Cílem této diplomové práce je podat ucelený obraz o institutu dědické smlouvy podle stávající právní úpravy. Práce je zaměřena zejména na rozbor náležitostí, které nový občanský zákoník pro dědickou smlouvu stanoví, přičemž jsou rozebrány i některé problematické aspekty. Snaha je též o určité úvahy týkající se vztahu závazkového práva a dědické smlouvy.

Diplomová práce je systematicky rozdělena do čtyř kapitol, přičemž zejména druhá kapitola bude tvořit základ celé práce. První kapitola je věnována především obecné charakteristice dědické smlouvy mezi ostatními pořízeními pro

případ smrti a jejich právní síle. Dále rozebírá historický vývoj a ideová východiska, z kterých vychází nová právní úprava.

Jak již bylo naznačeno, druhá kapitola tvoří stěžejní část celé práce a je členěna do šesti podkapitol. Hlavním smyslem je popis jednotlivých náležitostí dědické smlouvy, které jsou aktuální právní úpravou obsaženy v NOZ vyžadovány. Poukázáno je též na možná úskalí a sporné otázky, které ohledně dědické smlouvy vznikají. První podkapitola pojednává o subjektech, respektive určením, kdo vůbec může být stranou dědické smlouvy, což je dále rozvinuto v další podkapitole, která se již věnuje požadavkům kladeným na tyto subjekty z hlediska jejich způsobilosti. Třetí podkapitola vymezuje formu dědické smlouvy, přičemž se pokouší poukázat na důvody, pro které je zákonem takto přísná forma v případě dědické smlouvy vyžadována. Následující podkapitola se zabývá rozsahem majetku, o kterém lze dědickou smlouvu uzavřít, což lze považovat za jednu z nejproblematictějších náležitostí dědické smlouvy vůbec, která má za následek nízkou poptávku po jejím sepsání. Dále jsou popsány podmínky, jež si mezi sebou mohou smluvní strany ujednat. Závěrečná podkapitola se pak zaměřuje na účinky, které působí uzavření dědické smlouvy.

Smyslem třetí kapitoly je nastínit vztah obecné části závazkového práva vůči dědické smlouvě. Nejprve je tento vztah zkoumán z hlediska kontraktačního procesu, jenž se použije při uzavírání smluv, přičemž je otázkou, zda je možné ho použít též na uzavírání smluv dědických. Dále je v kapitole rozebráno, zda bude možné práva a povinnosti vzniklé z dědické smlouvy zajistit pomocí zajišťovacích a utvrzujících institutů.

Závěrečná kapitola se zabývá zánikem dědické smlouvy, přičemž jsou zde podrobněji rozebrány některé způsoby zániku a forma, ve které bude nejspíše nutné toto jednání uskutečnit.

1 Dědická smlouva mezi ostatními pořízenými pro případ smrti

1.1 Obecná charakteristika

Nová právní úprava obsahuje jak jednostranná právní jednání zůstavitele (závět a dovětek), tak i nově dvoustranné právní jednání, jenž zavazuje také zůstavitele samotného (dědická smlouva). Pořízení pro případ smrti je definováno výčtem svých jednotlivých podob, které je možné nalézt v ustanovení §1491 NOZ, na základě kterého jimi jsou v užším smyslu závět, dědická smlouva a dovětek.¹ V širším smyslu je za pořízení pro případ smrti též považováno prohlášení o vydědění a povolání správce pozůstalosti. Mezi pořízením pro případ smrti v širším slova smyslu bychom nejspíše mohli též zařadit pokyny, které zemřelý manžel učinil ohledně svého majetku pro případ smrti, avšak ještě za svého života.²

Dědická smlouva jakožto institut dědického práva a jedno z možných pořízením pro případ smrti se účinností nového občanského zákoníku vrátila 1.1.2014 do naše právního řádu téměř po více jak 60 letech. Nová úprava se inspirovala jednak obecnými instituty používanými v obecném občanském zákoníku z roku 1811, tak právní úpravou některých zemí moderní Evropy, kterými jsou například Rakousko, Německo, Francie či Švýcarsko. Za zmínku, ze zahraniční právní úpravy, stojí především úprava švýcarská, obsažená v zákoně zvaném: „Zivilgesetzbuch“, představujícím švýcarský občanský zákoník z roku 1907, platný od 1. ledna 1912. Hlavním důvodem je skutečnost, že česká právní úprava dědické smlouvy je do značné míry inspirována právě švýcarským občanským zákoníkem, jelikož přejímá obsah jeho jednotlivých článků, konkrétně článků 512 an. a 534 an.³

V našem právním řádu byla dědická smlouva zakotvena až do účinnosti občanského zákoníku č. 141/1950, který ji z našeho občanského práva na dlouho dobu odstranil.⁴ Je tedy zřejmé, že ani úprava dědického práva obsažená

¹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Sazek IV. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 728, ISBN 978-80-7478-579-5, s. 68

² ŠEŠINA, M. Pořízení pro případ smrti podle nového občanského zákoníku. *Ad notam*, 2012, č. 3, s. 3.

³ ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s., ISBN 978-80-7208-922-2, s. 649

⁴ DOBEŠOVÁ, L.: Dědická smlouva, aneb "staronový dědický titul"; *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2012, vol. 20, no. 3, p. 292-298, s. 292

v občanském zákoníku z roku 1964 žádné změny nepřinesla. Důvodem bylo, že právní teorií padesátých a šedesátých let 20. století nebyla dědická smlouva vnímána jako příliš vhodný dědický titul, jelikož podvazovala pořizovací volnost zůstavitele, především v možnosti jejího odvolání. Konec konců institut dědické smlouvy odsuzovalo též již právo římské, ve kterém si smlouvy takového typu vysloužily označení pactum corvinium, neboli krkavčí smlouvy. Toto, nepřiliš vřelé označení, bylo odůvodňováno tím, že tyto smlouvy ve své podstatě spekulovaly se smrtí zůstavitele, což především negativně působilo na jejich morální hledisko.⁵ Jen pro upřesnění je nezbytné zmínit skutečnost, že dědická smlouva, jak ji známe v dnešním slova smyslu, v římském právu neexistovala, a tudíž také nebyla považována za jeden z dědických titulů. Dalo by se říct, že šlo spíše o určité ujednání v oblasti vojenských testamentů, které ve spojení s určitými fragmenty vykazovalo znaky dědické smlouvy dnešního typu.⁶ Jako další důvod nepřiliš kladného přijetí tohoto institutu bývá uváděn argument, dle kterého může být na jejím základě zasahováno do zákonné dědické posloupnosti.⁷

NOZ již však tuto myšlenku z dřívějších socialistických zákoníků nepřelal a dědickou smlouvu znovu začlenil do svého obsahu. Tím se zcela nepochybně projevuje jedna z hlavních zásad, na kterých je NOZ postaven, a to zásada autonomie vůle. Mezi další zásady je možné uvést zásadu pořizovací volnosti či respektování vůle zůstavitele. Jakožto určité podpoření a posílení tohoto institutu v dnešní době můžeme spatřovat i zařazení dědické smlouvy evropským nařízením parlamentu a rady č. 650/2012⁸ mezi ostatní pořízení pro případ smrti, kterými jsou závět a společná závět. Nařízení konstatuje skutečnost, dle které je přípustnost a přijímání dědické smlouvy upraveno každým státem odlišně, nicméně hlavním smyslem nařízení je usnadnění přijetí dědických práv nabytých na jejím základě v jednotlivých členských státech, a to tím, že stanoví, kterým právem se bude řídit přípustnost takto uzavřené smlouvy, věcnou platnost

⁵ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Sazek IV. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 728, ISBN 978-80-7478-579-5, s. 204

⁶ ČERNOCH, R.: Umožňuje římské právo uzavření dědické smlouvy?; *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2013, vol. 21, no. 1, p. 51-54, s. 53

⁷ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Sazek IV. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 728, ISBN 978-80-7478-579-5, s. 204

⁸ NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení. [online]. [cit. 2015-12-02]. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012R0650&from=CS>

a závazné účinky mezi stranami, včetně podmínek rozhodných pro jejich ukončení.

V dnešní době je tedy jen na vůli zůstavitele, zda si přeje rozhodnout o svém majetku již za svého života a zavázat se dědickou smlouvou či využít jiného z pořízení pro případ smrti, anebo nechat rozdělení mezi pozůstalé tak, jak to určuje zákon. Projev výše zmíněných zásad lze spatřovat též v okruhu osob, mezi kterými lze dědická smlouva uzavřít. V dobách obecného občanského zákoníku mohlo dojít k uzavření pouze mezi manželi, respektive mezi snoubenci, a to za předpokladu, že mezi nimi dojde k uzavření manželství. Naopak dnešní uvolněnější právní úprava připouští uzavření dědické smlouvy mezi kýmkoliv, kdo splňuje zákonem stanovené podmínky, či dokonce ve prospěch třetí osoby.

Institut dědické smlouvy je v NOZ zakotven v části třetí věnované absolutním majetkovým právům, hlavě III. tykající se dědického práva, díl 2 popisující jednotlivé pořízení pro případ smrti, oddíl 3 o dědické smlouvě. Konkrétně jsou jí věnovány především ustanovení § 1582-1593 NOZ, přičemž je možné úpravu rozdělit na část obecnou, a to ustanovení § 1582-1591 NOZ, obsahující základní právní úpravu pro všechny dědické smlouvy a část zvláštní, obsaženou v ustanovení § 1591-1593 NOZ, která se věnuje dědickým smlouvám uzavřeným mezi manželi.

Základní definici je možné nalézt v ustanovení § 1582 NOZ, podle kterého zůstavitel povolává druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice nebo odkazovníka a druhá strana toto povolání přijímá. Toto povolání za dědice či odkazovníka může být vzájemné.⁹ Povolání, kterým zůstavitel povolává druhou stranu, může být buďto za úplatu, nebo bezúplatné. Nezbytnou podmínkou pro platnost je dodržení osobního jednání subjektů při uzavírání dědické smlouvy, přičemž ji lze zároveň uzavřít pouze ve formě veřejné listiny. Dědickou smlouvu není možné pořídit o celé pozůstalosti, avšak pouze o 3/4, přičemž 1/4 vždy musí zůstat volná, aby o ní mohlo být pořízeno podle zůstavitelovi zvlášť projevené vůle.

Již ze samotné definice dědické smlouvy je jasné, že se jedná o smíšený právní útvar mezi smlouvou a závětí. Jde tedy o dvoustranné právní jednání, na které tak dopadají jak ustanovení o smlouvě tak o závěti,¹⁰ z čehož plyne,

⁹ ELIÁŠ, K. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad notam*. 2003, č. 5, s. 102.

¹⁰ ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s., ISBN 978-80-7208-922-2, s. 649

že musí být šetřeno nejen předpisů pro poslední pořízení, ale také předpisů upravujících smlouvy.¹¹ Holub tuto dvojí povahu označuje jako hybridní charakter dědické smlouvy, na kterou je tak třeba aplikovat jak zásady práva dědického, tak rovněž zásady práva smluvního. Za nejdůležitější označuje zásadu *pacta sunt servanda*, ovlivňující možnost zrušení či změny dědické smlouvy, popřípadě změnu jejího obsahu.¹² Podvojná povaha dědické smlouvy mimo jiné vyvolává též rozličné přístupy k jejímu systematickému zařazení v zákonech jednotlivých států. Ve francouzské právní úpravě je zařazena do části nazvané o darování a testamentech, rakouská právní úprava ji řadí mezi smlouvy. Do práva dědického ji shodně s naší právní úpravou řadí například úprava švýcarská.¹³

Právě tato dvojí povaha dědickou smlouvu výrazně odlišuje od ostatních pořízení pro případ smrti. Na rozdíl od závěti či dovětku, které jsou jednostranným právním jednáním zůstavitele a k jejich změně či zrušení postačuje pouze jeho vůle, dědická smlouva takto změnit nebo zrušit nelze. K její změně, zrušení či změně jejího obsahu bude vyžadován souhlas druhé smluvní strany, v tomto případě smluvního dědice, stejně tak, jako je tomu u smluv obecně. Je tedy zřejmé, že uzavření dědické smlouvy je především z pohledu dědice velice výhodné, jelikož se nemusí obávat jakékoliv změny bez jeho souhlasu, což mu přináší mnohem větší právní jistotu. Tato dvojí povaha se projeví taktéž v požadavcích, které budou kladeny na způsobilost subjektů při uzavírání dědické smlouvy, jelikož bude muset být splněna nejen způsobilost pořizovací, ale též způsobilost se smluvně zavazovat. Rozdílné bude též, kdy nastanou účinky pořízení pro případ smrti, jelikož u závěti či dovětku nastanou všechny až po smrti zůstavitele, kdežto v případě dědické smlouvy budou některé účinky působit již za jeho života.

1.2 Právní síla jednotlivých pořízení pro případ smrti

Vůbec skutečnost, že pořízení pro případ smrti mají rozdílnou právní sílu, dovozujeme z ustanovení § 1672 NOZ, dle kterého ten z dědiců, jehož právní

¹¹ ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. Komentář k československému občanskému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Reprint původního vydání. Praha: ASPI publishing, 2002, 1011 s. Komentáře velkých zákonů československých, sv. 5. ISBN 80-85963-60-6, s. 557

¹² HOLUB, M. O dědické smlouvě rozvodu manželství – krátké zamyšlení nad návrhem úpravy dědického práva. *Bulletin advokacie*, 2004, č. 4, s. 61

¹³ ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s., ISBN 978-80-7208-922-2, s. 649

důvod je slabší, odkáže soud, aby své právo uplatnil žalobou. Pokud chceme dovést právní sílu jednotlivých pořízení pro případ smrti, je nezbytné na ně nahlížet též jako na dědické tituly. To však nelze v případě dovětku, jelikož se jím nepovolává dědic k dědictví. Dovětek je chápán spíše jako určité doplnění k závěti, nikoliv jako samostatný dědický titul.

Dle důvodové zprávy k NOZ jsou jednotlivé dědické tituly v ustanovení § 1476 řazeny podle své právní síly.¹⁴ Na první místo, jakožto nejsilnější dědický titul, je řazena dědická smlouva, druhé místo patří závěti a za nejslabší z dědických titulů je označován zákon, přičemž je možné poznamenat, že i dle právní úpravy obsažené v OZ měla závěť přednost před zákonem.¹⁵ Nová právní úprava obsažená v NOZ se tímto řazením dědických titulů „*přihlašuje k dalším ze základních zásad demokratické úpravy dědického práva, totiž k zásadě volnosti zůstavitele ve volbě dědice, ovšemže s obvyklým omezením ve prospěch nepominutelných dědiců; § 1642.*“¹⁶ Právní sílu jednotlivých dědických titulů je možné dovést též z ustanovení § 1673, dle kterého proti dědici opírajícího se o nepopřenou dědickou smlouvu co do pravosti, se k podání žaloby odkáže každý dědic ze závěti či zákona. Proti dědici opírajícímu se o závěť co do pravosti nepopřenou, se k podání žaloby odkáže každý dědic zákonný. Přednost dědické smlouvy před závětí bychom mohli dovést též z požadavků, které jsou pro dědickou smlouvu ve většině případů stanoveny přísněji, na což bude dále v práci poukázáno.

Podíváme-li se na celkové systematické řazení NOZ, popřípadě též na ustanovení § 1491 podávající výčet jednotlivých ustanovení pro případ smrti, zjistíme, že závěť je i přes výše uvedené řazena před dědickou smlouvu. Argumentaci pro toto řazení podává důvodová zpráva k NOZ, která uvádí, že přestože je dědická smlouva co do právní síly oproti závěti mocnější, je však méně obvyklým a méně používaným způsobem, jímž se o pozůstalosti pořizuje. Závěť je též chápána jakožto obecný institut dědického práva, z kterého se dědická smlouva vyvinula a je z ní odvozena, proto je chápána jako institut speciální.¹⁷ V odborné literatuře se však můžeme setkat i s negativní odezvou,

¹⁴ ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s., ISBN 978-80-7208-922-2, s. 603

¹⁵ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. Dědické právo v teorii a praxi. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011. Praktik. ISBN 978-80-87212-79-0, s. 61

¹⁶ ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s., ISBN 978-80-7208-922-2, s. 603

¹⁷ Tamtéž, s. 603

a to jak na systematické řazení, tak na důvody k tomu uvedené. Dle Karhankové argumentace obsažená v důvodové zprávě není ospravedlňující k narušení systematického řazení institutů dle jejich právní síly, proto by na prvním místě měl nepochybně být institut s největší právní silou, který má dle teorie práva vyšší právní moc. Nelze též argumentovat četností používání jednotlivých institutů, jelikož dědická smlouva je v našem právu institutem novým.¹⁸

Přesto je však třeba se spíše přiklonit k závěru, že rozšíření dědické smlouvy do povědomí laické veřejnosti a její následné uzavírání bude nejspíše trvat ještě dlouhou dobu a je otázkou, zda se vůbec někdy stane používanější, než závěť samotná.

¹⁸ KARHANOVÁ, M. Závěť v návrhu nového kodexu občanského práva. Několik poznámek k dědické smlouvě. *Právní rozhledy*. 2007, č. 5, s. 157

2 Náležitosti dědické smlouvy

2.1 Subjekty

Jak bylo již řečeno v kapitole věnované obecné charakteristice dědické smlouvy, je podle dnešní platné úpravy okruh adresátů, jenž mohou dědickou smlouvu uzavřít neomezený. To vyplývá ze samotné definice uvedené v ustanovení § 1582 NOZ, která říká, že zůstavitel povolává druhou smluvní stranu nebo třetí osobu a druhá strana toto povolání přijímá. Obecně se tedy dá říci, že jedním ze subjektů dědické smlouvy je samotný zůstavitel, který předkládá ofertu druhé smluvní straně představující druhý subjekt, v tomto případě smluvního dědice, který ofertu zůstavitele akceptuje. Subjekty zůstanou stejné i v případě, kdy druhá strana akceptující ofertu zůstavitele smluvním dědicem nebude a místo ní jím bude právně v definici zmíněná třetí osoba. V komentáři k NOZ totiž můžeme nalézt, že třetí osoba povolovaná za dědice či odkazovníka na základě dědické smlouvy není subjektem této smlouvy. Na výše uvedený případ dědické smlouvy se však budou vztahovat zároveň i ustanovení upravující smlouvu uzavřenou ve prospěch třetí osoby dle ustanovení § 1767 NOZ a násl.¹⁹

Zůstavitelem povolávajícím druhou smluvní stranu může být pouze fyzická osoba, což lze dovodit z ustanovení § 1479 NOZ, podle kterého vzniká dědické právo smrtí zůstavitele, nikoli jeho zánikem, jako je tomu u osob právnických. Tento názor byl zastáván již právní teorií za dob účinnosti ABGB, dle které: „*osudy jmění osoby právnické po jejím zaniknutí neřídí se předpisy práva dědického.*“²⁰

Zaměříme-li se na druhou smluvní stranou, zjistíme, že zde již vymezení není zcela tak jednoznačné. Za dědice nebo odkazovníka je dle NOZ považována osoba, což znamená jak osoba fyzická, tak osoba právnická. Ustanovení § 1478 NOZ výše uvedené potvrzuje, jelikož stanoví, že za dědice nebo odkazovníka lze povolat též osobu právnickou. V úvahu by zde přicházela i právnická osoba, která by měla teprve vzniknout, a to však nejdéle do jednoho roku od smrti zůstavitele. Ohledně fyzické osoby je zřejmé, že žádné pochybnosti vznikat nebudou, přičemž ji může být i nasciturus, jakožto dítě počaté, avšak dosud nenarozené, a to za předpokladu, že se narodí živé a bude to v jeho

¹⁹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Sazek IV. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 728, ISBN 978-80-7478-579-5, s. 205, 209

²⁰ KRČMÁŘ, J. Právo občanské. V. Právo dědické. 3. doplněné vyd. Praha: Všeherd, 1937, s. 3-4

prospěch. Toto vyplývá již ze staré zásady nasciturus iam pro nato habetur quotiens de commodo eius agitur (ten, kdo se má narodit, pokládá se již za narozeného, kdykoli se jedná o jeho prospěch).²¹

2.1.1 Právnícká osoba jako druhá smluvní strana

V případě dědické smlouvy však vyvstává otázka, zda je opravdu možné, aby právnícká osoba byla druhou smluvní stranou. Celý problém vychází z požadavku osobního jednání subjektů při uzavírání dědické smlouvy, stanoveného striktně zákonem v ustanovení § 1584 odst. 2 NOZ, a tudíž nemožnosti jejich zastoupení, což platí jak pro zůstavitele, tak pro druhou smluvní stranu. Budou-li subjekty dědické smlouvy pouze fyzické osoby samostatně jednající, není třeba o dodržení podmínky osobního jednání dále spekulovat.

Nejasnost však vzniká v případě osob právnických, jakožto možných subjektů, jelikož s účinností NOZ je jednání statutárních orgánů jednajících za právnícké osoby dle ustanovení § 164 odst. 1 NOZ považováno za určitou formu zastoupení, nikoliv za jednání právnícké osoby samotné. Pokud však není možné nahradit osobní jednání fyzických osob zastoupením zákonným, ani zastoupením smluvním, nemělo by v případě osob právnických být možné jako platné brát jejich zastoupení vlastními statutárními orgány. Nahrazení vývojově modernějšího pojetí, v němž je jednání statutárního orgánu bráno jako jednání právnícké osoby samotné, vývojově starším pojetím, kdy jednání statutárního orgánu je pouze jakousi formou zastoupení s sebou přináší velký spor v aplikaci ustanovení § 1478 NOZ ve vztahu k dědické smlouvě, a povolat tak za dědice též osobu právníckou, přičemž zároveň dodržet požadavek osobního jednání při jejím uzavření či změně.²² Ohledně výše nastíněné problematické otázky prozatím mezi autory české odborné literatury nepanuje naprostá shoda, tudíž nenalezneme odpověď jednoznačně připouštějící či zamítající právníckou osobu jako druhou smluvní stranu. Lze spíše říci, že zde existují názory jednotlivých autorů, pro které však nejsou v dané literatuře uváděny žádné přesvědčivé zákonné důvody.

Závěry připouštějící právníckou osobu, jako druhou smluvní stranu dědické smlouvy můžeme nalézt například v komentáři k NOZ, dle kterého okruh

²¹ ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s., ISBN 978-80-7208-922-2, s. 79

²² SVOBODA, J.; KLIČKA, O. Dědické právo v praxi. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2014, xxviii, 377 s. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-266-3, s. 87

osob tvořící druhou smluvní stranu, tedy dědice či odkazovníky, zákon nikterak nelimituje. Nemusí to proto být jen dědici zákonní, ale mohou to být jak osoby fyzické, tak i osoby právnické.²³

Stejný názor zastávají i autoři knihy *Dědické právo v praxi*, dle kterých sice není pro tvrzení, že právnická osoba může být dědicem či odkazovníkem v dědické smlouvě žádná zákonná opora, avšak přesto se domnívají, že je možné, aby byla druhou smluvní stranou.²⁴

Poměrně obsírně se k dané problematice vyjadřuje Plašil ve svém článku nazvaném: „*Může být stranou dědické smlouvy právnická osoba?*“²⁵ Odpověď se nejdříve pokouší najít z publikací domácích autorů, kde především uvádí oba výše uvedené názory, avšak i on konstatuje, že uspokojivou jednoznačnou odpověď v uvedené literatuře nelze najít. Shodně však uvádí, že se autoři spíše přiklánějí k možnosti připouštějící právnickou osobu jako druhou stranu dědické smlouvy. Dalším zdrojem, ve kterém se pokouší najít odpověď, jsou kodexy států německého jazykového okruhu, konkrétně kodex německý, rakouský a švýcarský, jelikož především právě tyto sloužily jako inspirace pro naši domácí úpravu. Jako první si vybírá německý BGB. Ten však nemůže přinést jasnou odpověď, jelikož dle ustanovení § 2274 BGB se podmínka osobního jednání, na rozdíl od naší úpravy, vztahuje výhradně na zůstavitele, který může taktéž být pouze osobou fyzickou. Druhá smluvní strana nikterak omezena není, z čeho dále vyvozuje, že jí dle německé úpravy může být jak osoba fyzická, tak osoba právnická. Podíváme-li se na úpravu obsaženou v rakouském ABGB, zjistíme, že rakouský zákoník oproti NOZ obsahuje přísnější úpravu ve smyslu smluvní volnosti subjektů, a proto jej nelze využít. Dle rakouského občanského zákonu může být dědická smlouva uzavřena pouze mezi manželi, registrovanými partnery nebo snoubenci navzájem. V případě snoubenců účinnost smlouvy nastává uzavřením manželství.²⁶ Jako poslední uvádí švýcarskou úpravu obsaženou v ZGB, který, jak již bylo řečeno v části věnované obecně dědické smlouvě, měl pro vytvoření naší právní úpravy největší význam. V článku jsou uvedeny skutečnosti potvrzující, že i dle švýcarské právní úpravy je možné, aby právnická osoba byla druhou smluvní stranou. Není však jisté, zda lze na českou právní

²³ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Sazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 728, ISBN 978-80-7478-579-5, s. 209

²⁴ SVOBODA, J.; KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi.* Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2014, xxviii, 377 s. *Právní praxe.* ISBN 978-80-7400-266-3, s. 87

²⁵ PLÁŠIL, F. *Může být stranou dědické smlouvy právnická osoba?* *Ad notam.* 2015, č. 4. s. 3 - 7

²⁶ BORSKÝ, D. *Vltava – Dunaj* 2014. *Ad notam.* 2014, č. 6. s. 47

úpravu vztáhnout právní úpravu švýcarskou, a to zejména kvůli rozdílnému chápání právnických osob v obou právních úpravách, či by se švýcarská právní úprava měla stát vodítkem pro tuto problematickou otázku. Bohužel ani jednotlivé kodexy jednoznačnou odpověď nepodávají. Jako poslední východisko pro získání odpovědi používá argumentaci domácí právní úpravou, kde pomocí výkladu jednotlivých ustanovení NOZ, především za pomoci historického výkladu, dospívá k závěru, že i dle něj je možné, aby právnická osoba byla druhou smluvní stranou. Domnívá se, že pokud by zákonodárce chtěl jejich účast při uzavírání dědické smlouvy omezit, udělal by tak zřetelnějším způsobem a zároveň by tím šel i proti jednomu ze základních principů NOZ v oblasti dědického práva, a to respektování vůle zůstavitele a rozšíření jeho pořizovací svobody. Podmínka osobního jednání je zde dle autora z důvodu, jak je též uvedeno v důvodové zprávě k NOZ²⁷, závažnosti právních účinků dědické smlouvy, nikoliv z důvodu vyloučení právnické osoby.

I přes výše zmíněné závěry uvedené v odborné literatuře, bychom se spíše při zvažování otázky, zda opravdu právnická osoba může být subjektem dědické smlouvy, měli vydat opačným směrem a konstatovat, že jím v současné době, dle současné právní úpravy a nepodložených názorů v odborné literatuře, být nemůže. Pro závěry tohoto tvrzení hovoří především ustanovení § 1591 NOZ, na základě kterého je dědická smlouva neplatná, nejsou-li mimo jiné dodrženy podmínky uvedené v ustanovení § 1584 NOZ, které osobní jednání subjektů výslovně přikazuje. Pokud by teda uzavřela právnická osoba dědickou smlouvu se zůstavitelem, musela by se dle dnešní platné právní úpravy posoudit jako neplatná.

Je však ale samozřejmé, že až praxe a rozhodovací činnost soudů v budoucnu přinese jasné a správné řešení této problematické otázky, čímž ucelí pohled na celou věc.

2.1.2 Dědická smlouva uzavřená ve prospěch právnické osoby

Pokud jsme tedy došli k závěru, že nejspíše není možné, aby právnická osoba byla druhou smluvní stranou, jako jedinou možností, jak docílit, aby z dědické smlouvy mohla mít právnická osoba prospěch, je pravděpodobně uzavřít dědickou smlouvu ve prospěch této právnické osoby, jakožto třetí osoby,

²⁷ ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s., ISBN 978-80-7208-922-2, s. 649

kteřá bude z takto uzavřené dědické smlouvy těžit. Jelikož třetí osoba není subjektem dědické smlouvy, nevztahují se na ni podmínky, jež jsou kladeny na druhou smluvní stranu. Druhou smluvní stranou, která bude se zůstavitelem dědickou smlouvu ve prospěch právnické osoby uzavírat, bude nejspíše osoba v této právnické osobě nějakým způsobem zainteresovaná. Lze se tedy domnívat, že v praxi půjde nejčastěji o případy, kdy se zůstavitelem ve prospěch právnické osoby uzavře dědickou smlouvu například člen statutárního orgánu této právnické osoby.

S ohledem na ustanovení § 1478 NOZ přichází v úvahu též možnost uzavřít dědickou smlouvu i ve prospěch právnické osoby, která má teprve vzniknout, je ale nezbytné, aby vznikla nejpozději do jednoho roku od smrti zůstavitele. Pokud zohledníme skutečnost, že NOZ připouští, aby některé právnické osoby, jako například nadace byly založeny pořízením pro případ smrti, je možné dojít k závěru, že bude s velkou pravděpodobností možné pomocí jedné dědické smlouvy nadaci založit, a zároveň ji povolat jako třetí osobu, v jejíž prospěch bude dědická smlouva uzavřena. Dle ustanovení § 309 NOZ je totiž možné nadaci založit nadační listinou, kterou může být zakládací listina nebo pořízením pro případ smrti, kterým dědická smlouva nepochybně je. Jelikož nadační listina vyžaduje formu veřejné listiny, jeví se dědická smlouva dokonce nejvhodnějším z dědických titulů, poněvadž i tu je možné sepsat jen v takto přísné formě, což zakládá předpoklad, že bude tento požadavek patrně vždy splněn. Vklad bude do nadace vložen dle ustanovení § 311 odst. 1 NOZ povoláním nadace za dědice nebo nařízením odkazu, přičemž založení nadace nabývá účinnosti smrtí zůstavitele. Aby však nastaly předpokládané účinky a založení nadace nabylo účinnosti, je nezbytné, aby dědická smlouva měla potřebné náležitosti, což znamená, že bude třeba splnit alespoň podmínky minimálního obsahu nadační listiny obsažené v ustanovení § 311 odst. 2 NOZ.²⁸ Důležité je též připomenout, že nadace bude muset vzniknout nejpozději do jednoho roku od smrti zůstavitele, přičemž vznik nadace nastává dnem, kdy je zapsána do nadačního rejstříku.²⁹

²⁸ SVEJKOVSKÝ, J. Právnické osoby v novém občanském zákoníku: komentář. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2013. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-445-2, s. 323

²⁹ LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část. Komentář. 1. vydání. Praze: C.H. Beck, 2014, s. 2400, ISBN 978-80-7400-529-9, s. 1382

2.1.3 Rizika související s neomezeností subjektů

Dosti uvolněná česká právní úprava z hlediska možných subjektů, jenž mohou dědickou smlouvu uzavřít, se však setkává i s kritikou a obavou z možného zneužití. S touto úvahou ohledně jistých úskalí smluvní volnosti přichází ve svém článku Elšík.³⁰ Článek pojednává o možném zneužití tíživé finanční situace starších lidí nesolidními společnostmi nebo lichváři. Konkrétně by se jednalo o situace, kdy se výše uvedené osoby budou snažit využít nedostatku finančních prostředků starších lidí a nabídnou jim poskytnutí určité finanční podpory, za předpokladu, že tito lidé s nimi uzavřou dědickou smlouvu a povolají je jako své smluvní dědice či odkazovníky. Toto by však mohlo mít nepříznivý dopad jak pro samotného zůstavitele, tak pro nejbližší příbuzné. Zůstaviteli se totiž nejspíše nedostane adekvátní protiplnění od těchto osob, které by mělo představovat přibližně hodnotu přenechaného dědictví. Nejbližší příbuzní, jakožto zákonní dědicové zůstavitele, budou tímto jednáním zkráceni na svých právech týkajících se podílu na dědictví. Autor dále uvádí, že právní úprava obsažená v NOZ byla převzata ze švýcarské právní úpravy, kde je tato koncepce dědické smlouvy vyhovující. Otázkou však zůstává, zda je tato koncepce vhodná i v České republice, kde právní vědomí, etika a disciplína zatím nedosáhla tak vysoké úrovně, jako je tomu ve Švýcarsku.

Pokud bychom připustili, že bude možné, aby byla právnická osoba druhou smluvní stranou dědické smlouvy, přičemž autor této práce je však názoru opačného, budeme muset souhlasit s tím, že takovéto situace jistě mohou nastat a s největší pravděpodobností i nastanou. V dnešní době však již existuje mnoho takovýchto nesolidních společností, které využívají špatné finanční situace, ať již lidí mladých nebo lidí staršího věku, a právě z tohoto důvodu se lze domnívat, že možnost uzavřít dědickou smlouvu s téměř neomezeným okruhem subjektů nebude důvodem, který by snad vznik takovýchto společností podněcoval a nikterak výrazně zvyšoval procento takového zneužívání. Proti omezení okruhu osob, s kterými je možné dědickou smlouvu uzavřít, hovoří i již několikrát zmíněná skutečnost, a to výrazné posílení zásady pořizovací volnosti zůstavitele.

³⁰ ELŠÍK, P. Několik úvah k dědické smlouvě obsažené ve vládním návrhu nového občanského zákoníku. *Ad notam*. 2011, č. 5. s. 8

2.1.4 Varianty dědické smlouvy

S ohledem na možnou různost subjektů uzavírajících dědickou smlouvu, je možné podle komentáře k NOZ rozlišit několik variant dědické smlouvy podle toho, mezi kým závazkový vztah z uzavřené smlouvy vznikne.³¹

Naprosto základními a nejjednoduššími variantami budou případy, kdy bude dědická smlouva uzavřena mezi zůstavitelem a smluvním dědicem, popřípadě mezi zůstavitelem a odkazovníkem. V prvním případě půjde o situace, při kterých zůstavitel svým jednáním zřídí dědické právo ke svému majetku druhé smluvní straně, kterou bude představovat jím povolaný smluvní dědic. Následnou akceptací zůstavitelova jednání smluvním dědicem bude dědická smlouva uzavřena. Druhé možné schéma, ve kterém zůstavitel povolá jako druhou smluvní stranou odkazovníka, je značně rozdílné od předešlého především v tom směru, že při tomto vztahu nebude druhé smluvní straně vznikat dědické právo. Toto dědické právo vznikne vždy osobě odlišné od odkazovníka, na kterou přejde jmění zůstavitele na základě některého z dědických titulů. Odkazovníkovi vzniká na základě uzavřené dědické smlouvy pouze pohledávka, vůči dědici zůstavitele, který pokud dědictví přijme, je povinen bezpodmínečně tento odkaz splnit. Zůstavitel může předem určit v dědické smlouvě osoby, které budou odkazem zatíženy. Pokud tak neučiní, budou zatíženi ti všichni, kteří se stanou dědici zůstavitele. Na rozdíl od odkazu zřízeného dovětkem, má odkaz zřízený dědickou smlouvou jisté výhody, jelikož dědická smlouva představuje z hlediska právní síly nejsilnější dědický titul a zároveň musí být pořízena pouze formou veřejné listiny, která nepochybně zajišťuje mnohem větší právní jistotu.

Další možná varianta představuje spojení obou předchozích základních variant v jednu. Půjde tak o dědickou smlouvu uzavřenou mezi třemi subjekty, a to mezi zůstavitelem, smluvním dědicem a zároveň i odkazovníkem. Smluvnímu odkazovníkovi, který akceptuje odkaz zřízený mu zůstavitelem tak v tomto případě vzniká pohledávka jednak vůči jednoznačně vymezené osobě, kterou bude smluvní dědic, a dále též vůči osobě, která bude dědicem zbylé části pozůstalosti, jelikož dědickou smlouvu je možné pořídit pouze o 3/4 pozůstalosti, přičemž 1/4 vždy musí zůstat volná, aby o ni mohl zůstavitel pořídit podle své zvlášť projevené vůle. Je však možné, aby zůstavitel pomocí závěti i k této 1/4 povolal též smluvního dědice, se kterým již uzavřel dědickou smlouvu, a odkázal

³¹ FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 648, ISBN 978-80-7400-570-1, s. 282 - 284

mu tak celý svůj majetek. Pokud by k této situaci došlo, představovalo by to pro odkazovníka jistou výhodu, jelikož již při uzavření smlouvy, na rozdíl od předchozí varianty, mu bude známa osoba, vůči které bude moci svůj nárok jednou uplatnit. Smluvní dědic bude tedy hned od uzavření dědické smlouvy zatížen povinností tento odkaz splnit. K faktickému splnění a možnému vynucení odkazovníkovi pohledávky bude moci však dojít až po přechodu pozůstalosti na smluvního dědice

Z dikce ustanovení § 1582 NOZ vyplývá též možnost uzavřít dědickou smlouvu mezi dvěma subjekty, přičemž výhody z této uzavřené smlouvy bude čerpat třetí nezúčastněná osoba. Ve výsledku se tak jedná o smlouvu uzavřenou ve prospěch třetí osoby, jež uzavírá věřitel s dlužníkem, který se zavazuje k plnění vůči třetí nezúčastněné osobě. Souhlas třetí osoby není k uzavření potřebný, proto může právo nabyté ze smlouvy třetí osoba odmítnout, a hledí se na ni, jakoby toto právo nikdy nenabyla. Pokud se tak stane a neodporuje-li to obsahu a účelu smlouvy, může věřitel žádat toto plnění pro sebe. Tuto obecnou úpravu je tedy třeba aplikovat přímo na dědickou smlouvu, což činí tuto variantu z hlediska aplikace nejsložitější. Při použití obecné úpravy na dědickou smlouvu nám tedy vyplývá, že osobou zřizující dědické právo, či odkaz a zavazující se k plnění bude zůstavitel, který by dle obecné úpravy byl dlužníkem. Osobu věřitele dle obecné úpravy zde bude představovat druhá smluvní strana, ve prospěch které se ale dědické právo, či odkaz nezřizuje. Zůstávají jí však všechna ostatní práva, která by nabyt smluvní dědic, popřípadě věřitel dle obecné úpravy. Mezi její nejvýznamnější oprávnění patří například žádat plnění pro sebe, jak bylo uvedeno výše, pokud třetí osoba práva nabytá ze smlouvy odmítne. Neméně významné oprávnění spočívá v udělení souhlasu ke zrušení dědické smlouvy, bez kterého ji nelze zrušit. Třetí osoba je osobou, jíž vznikají z uzavřené dědické smlouvy výhody v podobě dědictví, či v podobě odkazu.

Výše uvedená varianta dědické smlouvy zřízené ve prospěch třetí osoby není jediná. Je možné si dále představit variantu, na základě které nebude z uzavřené dědické smlouvy těžit jen třetí osoba, ale i druhá smluvní strana. V praxi půjde o případy, kdy například zůstavitel za své dědice povolá jak druhou smluvní stranu, která tak bude smluvním dědicem, tak třetí osobu. V úvahu připadá též možnost, kdy třetí osoba bude představovat pouze náhradníka smluvního dědice, či odkazovníka a práva ze smlouvy jí vzniknou, jen pokud jich nenabude smluvní dědic či odkazovník. Představit by si bylo možné i situaci,

kdy třetí osoba právo nabyté z dědické smlouvy odmítne, přičemž nebude-li to v rozporu s obsahem či účelem dědické smlouvy, bude moci plnění tohoto práva pro sebe žádat smluvní strana, jež dědickou smlouvu ve prospěch třetí osoby se zůstavitelem uzavřela.

Na základě výše uvedeného však vzniká otázka, zda bude tedy nutné, aby podmínky dědické způsobilosti splňovala jak třetí osoba, tak druhá smluvní strana. Jistě nejvhodnější bude, pokud obě tyto osoby podmínky dědické způsobilosti splňovat budou. Je však možné se nejspíše domnívat, že v případě druhé smluvní strany nebude nutné dědickou způsobilost vždy vyžadovat. To však jen za předpokladu, že bude pouze smluvní stranou uzavírající dědickou smlouvu ve prospěch třetí osoby, které nebudou vznikat žádné nároky na zůstavitelův majetek. Odmítne-li třetí osoba právo nabyté z dědické smlouvy, nebude též možné, aby jeho plnění druhá smluvní strana žádala pro sebe. V případě třetí osoby však bude dědická způsobilost nejspíše nezbytnou podmínkou.

Největší uplatnění této varianty v běžném životě nejspíše nalezne mezi osobami blízkými, především v rodinných kruzích. Takto uzavřená dědická smlouva představuje velice spolehlivou a účinnou možnost, jak může rodič pro své nezletilé dítě zajistit dědictví, či výhody plynoucí z odkazu. Popřípadě jej může ustanovit jako svého náhradníka, nebo mu přenechat pouze část výhod nabytých z dědické smlouvy.

2.2 Způsobilost subjektů

Určité omezení okruhu subjektů, jenž mohou dědickou smlouvu uzavřít, z pohledu jejich způsobilosti, přináší samotná dvojí povaha dědické smlouvy, na základě které musí subjekty dle důvodové zprávy mít nejen způsobilost pořizovací, ale také způsobilost smluvně se zavazovat.³²

2.2.1 Způsobilost zůstavitele

Zaměříme-li se pouze na způsobilost zůstavitele, zjistíme, že zákonné ustanovení v § 1584 odst. 1 NOZ vyžaduje, aby byl zůstavitel osobou zletilou a plně svéprávnou. Obecně plně svéprávnosti, tj. způsobilosti právně jednat, tedy vlastním právní jednáním nabývat subjektivní práva a zavazovat se

³² ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s., ISBN 978-80-7208-922-2, s. 649

k povinnostem, člověk nabývá zletilostí, kterou zákon přiznává dovršením osmnáctého roku života. Pokud by však obě podmínky, jak zletilost, tak svéprávnost, nemusely být splněny najednou, mohla by nastat situace, kdy by dědickou smlouvu mohla uzavřít též osoba, která dovršila pouze šestnáctého roku života. Jednalo by se o případy, kdy plné svéprávnosti může po dosažení šestnácti let nabýt osoba, která uzavře manželství nebo které je svéprávnost přiznána. Toto je však pouhá úvaha, kterou zákon neumožňuje.

Na rozdíl od věkové hranice, jež je striktně dána, a nelze ji nijak snížit, z požadavku plné svéprávnosti určitá výjimka je. Jedná se o případy, kdy je zůstavitelova svéprávnost omezena. Tímto zákonodárce umožnil i osobám s omezenou svéprávností o svém majetku pořídit dědickou smlouvu, avšak pouze se souhlasem jejich opatrovníka. Souhlas opatrovníka je vyžadován též při její změně. Za důležité je třeba poznamenat zpřísněný režim opatrovnictví v případě dědické smlouvy, odlišný od obecného režimu opatrovnictví. V obecných případech dochází k omezení svéprávnosti člověka ze zákonných podmínek soudem, jež zároveň vymezí rozsah takového omezení a určí osobě opatrovníka. Ve zbytku je opatrovanec oprávněn jednat zcela samostatně bez souhlasu opatrovníka. Pokud by tedy opatrovanec nebyl omezen v jednání vedoucím k uzavření dědické smlouvy, mohl by ji dle obecné úpravy uzavřít i bez jeho souhlasu. Nejspíše právě závažnost důsledků spojených s uzavřením dědické smlouvy vedla zákonodárce k tomu, že i přesto, že osoba jedná při jejím uzavírání v rozsahu, ve kterém může jednat neomezeně, bude souhlas jejího opatrovníka i tak nezbytnou podmínkou pro uzavření. Dalším důvodem může být také zejména posílení právní jistoty druhé strany.³³ Otázkou však zůstává, zda bude muset být nepostradatelný souhlas opatrovníka udělen předběžně, respektive při uzavírání dědické smlouvy, či bude postačovat souhlas následný. Odpověď bude třeba hledat nejspíše v NotŘ, konkrétně v ustanovení § 63 určujícího obsahové náležitosti notářského zápisu, který představuje jedinou povolenou formu dědické smlouvy. Podle tohoto ustanovení je jednou z nezbytných náležitostí podpis jak účastníků, tak jejich zástupců. Z výše uvedeného lze dovodit, že bude potřeba udělení souhlasu získat nejpozději při sepisování dědické smlouvy a půjde tedy o souhlas předběžný.

³³ FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 648, ISBN 978-80-7400-570-1, s. 288

Určitá výjimka nastává v případě osob, jež jsou omezeny ve svéprávnosti z důvodu chorobné závislosti na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů nebo chorobné závislosti na hráčské vášni, která představuje závažnou duševní poruchu, jelikož tyto mohou pořídit dědickou smlouvu jen o majetku, o němž jsou způsobilí pořídit závět'. V případě závěti dle ustanovení § 1528 odst. 2 NOZ je totiž člověku omezenému z těchto důvodů povoleno pořizovat v rozsahu svého omezení v jakékoliv předepsané formě, nejvýše však o polovině své pozůstalosti. Pokud tedy bude uzavírat dědickou smlouvu zůstavitel omezený ve svéprávnosti pro tyto důvody, bude tak moci učinit v rozsahu svého omezení, přičemž souhlas opatrovníka nebude vyžadován. O rozsahu majetku, o kterém mohou tyto osoby pořizovat, bude dále podrobněji pojednáno v kapitole věnované rozsahu dědické smlouvy.

Důležité je též zmínit, že nedodržení byť i jen jedné z podmínek u osoby zůstavitele, kterými jsou způsobilosti, plná svéprávnost, případně nedání souhlasu opatrovníkem, má za následek neplatnost celé dědické smlouvy.

Podíváme-li se na výše uvedené požadavky kladené na osobu zůstavitele, můžeme konstatovat, že v případě dědické smlouvy je zákonodárce stanovil mnohem přísněji, než tomu je například u závěti, přestože jde však o právní jednání s velice podobnými právními následky. Závět' může uzavřít dle ustanovení § 1526 NOZ také osoba nezletilá, přesněji osoba mezi patnáctým až osmnáctým rokem života. Jedinou podmínkou, platící však i pro dědickou smlouvu, je, že tak musí učinit ve formě veřejné listiny. Podobně je tomu také v případě uvedeném v ustanovení § 1528 odst. 1 NOZ, kdy bude chtít uzavřít závět' zletilá osoba s omezenou svéprávností. Ta tak bude moci učinit formou veřejné listiny v rámci svého omezení, přičemž pokud takováto osoba za stejných podmínek chtěla uzavřít dědickou smlouvu, byl by pro platnost smlouvy vyžadován souhlas jejího opatrovníka. Důvod této odlišné právní úpravy obou institutů je třeba dovozovat z faktu, že závět' je pouze jednostranným právním jednáním, což znamená, že ten, kdo ji pořídil, ji může také zrušit. Naopak dědická smlouva, jakožto dvoustranné právní jednání, je jednostranně nezrušitelná a bude k jejímu zrušení téměř vždy za potřeby souhlas druhé smluvní strany. Z toho důvodu je třeba, aby při jejím uzavření vždy zůstavitel jednal mnohem rozvážněji, než při pořízení závěti. Jakékoliv lehkovážné či ukvapené uzavření dědické

smlouvy může dosti znepríjemnit život nejen samotnému zůstaviteli, ale taktéž jeho zákonným dědicům.³⁴

2.2.2 Způsobilost druhé smluvní strany

Oproti zůstaviteli ustanovení § 1584 NOZ nevyžaduje od druhé smluvní strany, jež je povolávána, žádnou zvláštní způsobilost. Z povahy dědické smlouvy však vyplývá, že druhá smluvní strana bude muset být způsobilá k uzavření této smlouvy. Z toho důvodu by mohly být názory na otázku, do jaké míry musí být člověk způsobilý, respektive svéprávný, aby doopravdy mohl dědickou smlouvu, jakožto druhá smluvní strana uzavřít, různé.

Jeden z názorů, jenž je zastáván například v důvodové zprávě k NOZ, je požadavek plné svéprávnosti. Musí tedy jít o osoby starší osmnácti let s neomezenou svéprávností. Jakožto opodstatnění je uváděna závažnost právních účinků spojených s uzavřením dědické smlouvy a zároveň hledisko ochrany slabší strany³⁵

Podobného názoru je i Šešina, dle kterého je možné z požadavku osobního jednání subjektů při uzavírání dědické smlouvy stanovit, že druhou smluvní stranou bude muset být osoba starší osmnácti let.³⁶ Dále však již neuvádí, zda může jít i o osobu s omezenou svéprávností, či nikoliv.

S ohledem na ustanovení § 31 NOZ bychom však mohli vyvodit názor odlišný. Dle tohoto ustanovení je osoba, která zatím nenabyla plné svéprávnosti, způsobilá k právnímu jednání, které odpovídá její rozumové a volní vyspělosti, na základě čehož bychom se mohli domnívat, že druhou smluvní stranou by mohla být tedy i osoba nezletilá, která není plně svéprávná, jelikož nedosáhla osmnácti let. Tím spíše by jí mohla býti osoba nezletilá, avšak plně svéprávná, přičemž její svéprávnost vznikla uzavřením manželství nebo jí byla přiznána soudem. Pro tento názor hovoří též ustanovení § 898 NOZ, dle kterého k právnímu jednání, které se týká existujícího i budoucího jmění dítěte nebo jednotlivé součásti tohoto jmění, potřebují rodiče souhlas soudu. Pokud se jedná o záležitosti výjimečné, ale týkající se zanedbatelné majetkové hodnoty

³⁴ PAVELKA, J.; ŠMÍD, D. Dědická smlouva a odkaz., [online]. 2013 [cit. 2015-12-20]. Rekodifikační novinky. r. 2013, č. 9. Dostupné na: http://www.havelholasek.cz/images/stories/publikace/rekodifikacni_news_2013_09.pdf

³⁵ ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s., ISBN 978-80-7208-922-2, s. 649

³⁶ ŠEŠINA, M. Pořízení pro případ smrti podle nového občanského zákoníku. *Ad notam*, 2012, č. 3, s. 5.

nebo záležitosti běžné, není souhlasu zapotřebí. Dle odst. 2 písm. c) výše uvedeného paragrafu je pak nezbytný souhlas soudu v případě právního jednání, kterým dítě nabývá dar, dědictví nebo odkaz nikoliv zanedbatelné majetkové hodnoty. Pokud bychom dědickou smlouvu pokládali za ono výše uvedené právní jednání, kterým dítě nabývá dědictví nebo odkaz, přičemž v případě dědické smlouvy půjde ve většině případů nejspíše o majetkovou hodnotu vyšší než nikoliv zanedbatelnou, mohli bychom též dojít k závěru, že pokud soud souhlas udělí, bude možné, aby nezletilé dítě dědickou smlouvu uzavřelo.

Osobu, jejíž svéprávnost byla soudem omezena, bychom nejspíše měli též považovat za oprávněnou uzavřít dědickou smlouvu, a to z důvodu stejného oprávnění na straně zůstavitele, jelikož není nikterak opodstatněné, aby byly na druhou smluvní stranu kladeny přísnější nároky. Zcela nepochybně však bude nepostradatelný souhlas jejího opatrovníka, stejně tak, jak tomu je na straně zůstavitele. Pokud bychom připustili právnickou osobu, jakožto jednu ze smluvních stran, byla by její způsobilost podmíněna jejím vznikem.

Bude-li druhá smluvní strana též povolána za dědice nebo odkazovníka, je nezbytné, aby vedle způsobilosti k uzavření této smlouvy splňovala také způsobilost být dědicem, neboť dědická smlouva, jakožto dědický titul zakládá právo na dědictví či odkaz. Fyzická osoba má dědickou způsobilost od svého narození až do své smrti, bez ohledu na omezení svéprávnosti.³⁷ Dědickou způsobilost má též nasciturus, tedy dítě počaté, za předpokladu, že se narodí živé. Podmínkou však je, že fyzická osoba nesmí umřít dříve nebo současně se zůstavitelem, v případě nascitura je požadováno již jeho početí v době úmrtí zůstavitele. Právnická osoba je způsobilá dědit, pokud existuje v den úmrtí zůstavitele, anebo pokud vznikne nejpozději do jednoho roku od tohoto dne.

2.2.3 Dědická nezpůsobilost

Samotná existence dědice v době smrti zůstavitele však ještě sama o sobě nemusí znamenat, že je tato osoba opravdu způsobilá dědit, jelikož dědic může být z dědického práva vyloučen. Jedná se o případy tzv. dědické nezpůsobilosti uvedené v ustanovení § 1481 NOZ, pro které se osoba v důsledku svého činu stala nehodnou nabýt něco z dědictví, a pokud by se tak stalo, odporovalo by to

³⁷ PAVELKA, J.; TITLBACHOVÁ, S.; ŠMÍDA, D. Dědické právo po rekodifikaci soukromého práva. [online]. 06.06.2013 [cit. 2015-12-26]. Dostupné na: <http://www.epravo.cz/top/clanky/dedicke-pravo-po-rekodifikaci-soukromeho-prava-91499.html>

zásadám spravedlnosti a obecné morálce.³⁸ Obecně jde o důvody spočívající v závažném, pro společnost neakceptovatelném chování, které je směřováno vůči zůstaviteli samotnému, jeho blízkým osobám či vůči projevu poslední vůle zůstavitele. Dědická nezpůsobilost nastává přímo ze zákona, takže k ní musí soudní komisař v pozůstalostním řízení přihlédnout ex offo.³⁹ V případě dědické smlouvy je třeba zmínit, že důvody, pro které je smluvní dědic vyloučen z dědického práva, se též užití i na smluvního odkazovníka, což je možné vyvozovat z ustanovení § 1583 NOZ, jelikož co je stanoveno pro smluvního dědice, platí obdobně i pro smluvního odkazovníka.

Nezpůsobilým bude především ten, kdo se vůči zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu dopustil činu povahy úmyslného trestného činu. Dědit nebude ani osoba dopustivší se zavrženíhodného činu proti poslední vůli zůstavitele. Jednalo by se nejspíše o případy, kdy by takováto osoba zůstavitele donutila či lstivě svedla k projevu poslední vůle nebo její projev zatajila či zfalšovala. I přes oba výše zmíněné případy však může zůstavitel zavrženíhodné jednání osobě výslovně prominout. V důsledku toho se tato osoba stává znovu způsobilým dědicem.

2.2.4 Způsobilost třetí osoby

Je však možné, aby dědická smlouva byla uzavřena ve prospěch třetí osoby, která na jejím uzavření nebude mít žádný podíl, přesto z ní však bude profitovat. Jelikož není třetí osoba jedním ze subjektů smlouvy, nestanoví pro ni zákon žádnou povinnost ani podmínku způsobilosti. Jediné, co bude muset být splněno, je dědická způsobilost v době úmrtí zůstavitele. V takovém případě může být třetí osobou mimo fyzické či právnické osoby i nasciturus nebo právnická osoba, která má teprve vzniknout, nejdéle však do jednoho roku od smrti zůstavitele.

2.2.5 Osoby se smyslovým postižením

Otázkou zůstává, jak bude řešena situace, pokud bude chtít dědickou smlouvu uzavřít osoba plně svéprávná, avšak se smyslovým postižením. Hlavním důvodem této úvahy je především fakt, že tato situace je dosti přesně řešena

³⁸ NOVOTNÝ, P.; NOVOTNÁ, M. Nový občanský zákoník. 1. vyd., Dědické právo. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-247-5168-9, s. 13

³⁹ FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 648, ISBN 978-80-7400-570-1, s. 36 - 37

v případě závěti, kde jsou zákonem striktně stanovené podmínky pro takovéto případy. Zákon však na použití těchto podmínek, které se uplatní při sepisování závěti osobou se smyslovým postižením, ve vztahu k dědické smlouvě nijak neodkazuje. Odpověď tedy nejspíš nenalezneme přímo v NOZ. Podrobnou úpravu však přináší část šestá, oddíl první, konkrétně ustanovení § 65-69 NotŘ, který se na dědickou smlouvu použije z důvodu její formy, kterou je zákonem stanovena veřejná listina, konkrétně dle ustanovení § 3026 odst. 2 NOZ se veřejnou listinou, v případě právního jednání, kterým dědická smlouva bez pochyby je, rozumí notářský zápis.

Jde-li o osobu, která neumí nebo nemůže číst nebo psát, je nutná přítomnost dvou svědků. Je-li možné, aby se osoba seznámila s obsahem právního jednání za pomoci přístrojů nebo speciálních pomůcek, a je schopna se vlastnoručně podepsat, přítomnost svědků není nutná. Zatímco osoby neslyšící nebo němé, jež mohou číst a psát k pořízení účast svědků nepotřebují, pro osoby se stejným smyslovým postižením, které však psát nebo číst nemohou, je vyžadována vedle dvou svědků též přítomnost důvěrníka. Svědků ani důvěrníka není třeba, pokud se osoba s obsahem právního jednání může seznámit, jak je popsáno výše. V tomto může být spatřována určitá zvláštnost, jelikož v případě závěti tato možnost dovolena není, což právní úpravu činí poněkud přísnější, než tomu je u dědické smlouvy, přestože je dědická smlouva považována za nejsilnější dědický titul, tedy silnější i než samotná závět.

2.3 Forma dědické smlouvy

Uzavření dědické smlouvy podstatně zasahuje do zůstavitelovy osobní i majetkové sféry a též do jeho vlastnické a pořizovací svobody. Z toho důvodu zákon nabádá každého, kdo si takto rozmyslí povolat smluvního dědice, aby předem pečlivě zvážil dosah a význam takového závazku.⁴⁰ Z výše uvedených důvodů je pro uzavření dědické smlouvy vyžadována bezpodmínečně pouze forma veřejné listiny, což NOZ striktně stanoví v ustanovení § 1582 odst. 2. Co vše je za veřejnou listinu považováno, je možné nalézt v různých právních předpisech, přesto dle Jindřicha je postavení a vymezení veřejných listin v našem právním řádu ne zcela zřejmé. Dáno je to jak

⁴⁰ ELIÁŠ, K. Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 315 s. ISBN 978-80-7478-013-4. s. 289

nedůslednou právní úpravou, tak teoretickou nevyjasněností jejich smyslu a významu. V důsledku toho, jsou-li veřejné listiny posuzovány při aplikaci práva, nejsou plně respektovány a mnohdy dokonce nedochází v praxi k jejich odlišení od listin ostatních, což je také důvodem, proč na rozdíl od jiných právních úprav, není jejich potenciál plně využíván, a to jak v legislativě, tak i v použití praktickém.⁴¹

Za veřejnou listinu je dle NOZ považována taková listina, kterou vydal orgán veřejné moci v mezích jeho pravomoci nebo listina, kterou za veřejnou prohlásí zákon. To neplatí, trpí-li listina takovými vadami, že se na ní hledí, jakoby veřejnou listinou nebyla. V souvislosti s dědickou smlouvou, jakožto dvoustranným či dokonce vícestranným právním jednáním, je veřejná listina dle ustanovení § 3026 odst. 2 NOZ představována notářským zápisem. Ten může být nahrazen rozhodnutím vydaným orgánem veřejné moci v mezích jeho pravomoci, kterým tento orgán schvaluje smír nebo jiným projevem vůle, jehož povaha to nevylučuje. Skutečnost, že notářský zápis je opravdu považován za veřejnou listinu můžeme nalézt též v ustanovení § 6 NotŘ, dle kterého jsou veřejnou listinou notářské zápisy a jejich stejnopisy, výpisy z notářských zápisů a listiny o ověření sepsané dle NotŘ, jestliže splňují tímto zákonem podmínky pro ně stanovené.

Jak bylo již v samotném začátku kapitoly naznačeno, přísný požadavek na formu dědické smlouvy není bezvýznamný, nemá za cíl odrazovat smluvní strany od jejího uzavření či je ztěžovat více, než je potřebné, přinášet notářům novou práci a tím zvýšit jejich příjmy či činit dědickou smlouvu méně dostupnou veřejnosti. Ba naopak, je zde, aby byla při uzavírání dědické smlouvy zajištěna právní jistota a ochrana jak zůstavitele, tak druhé smluvní strany.⁴² Pro pochopení, jak právě tyto principy forma veřejné listiny, přesněji notářského zápisu zajišťuje, je nezbytná jejich charakteristika. Neméně důležitá je i charakteristika osoby notáře, jenž notářský zápis pořizuje.

2.3.1 Přínos veřejné listiny

Zvláštnost veřejných listin obecně spočívá především ve veřejné víře obsažené v každé takovéto listině, která umožňuje založení dobré víry v pravost

⁴¹ JINDŘICH, M. Veřejné listiny – stěžejní úloha notářství. *Ad Notam*. 2010, č. 1, s. 3

⁴² KLEIN, Š. Dědická smlouva a darování pro případ smrti. *Ad Notam*. 2013, č. 4, s. 17

a správnost těchto listin.⁴³ Dle Chlebcové má veřejná listina od listiny soukromé zcela specifické vlastnosti a účinky, jelikož se jedná o listinu nadanou veřejnou vírou co do její autentičnosti a obsahu, a proto je s ní spojen vysoký stupeň právní jistoty.⁴⁴ Teorií bylo dovozeno, že za veřejnou víru je možné považovat v tomto případě zvláštní osvědčení pravdivosti nadané dostatečnými zárukami správnosti co do své formulace. K tomu, aby veřejná víra mohla být v těchto listinách obsažena, je nezbytné jednak vymezit jejich zvláštní náležitosti, avšak především zabezpečit pořízení těchto listin v prostředí nestranném a nezávislém vybaveném vysokou odborností, čímž bude zajištěna nemožnost tyto listiny zpochybnit jak po stránce skutkové, tak i po stránce právní.⁴⁵ Veřejná víra, jakožto vlastnost veřejné listiny je bez pochyby velice důležitá, avšak není jediná. S veřejnou vírou též úzce souvisí důkazní síla. Ta představuje další neméně důležitou vlastnost veřejných listin, která je způsobena právě především dobrou vírou v jejich pravost a správnost.

Zákonné zakotvení důkazní síly veřejných listin je možné nalézt v ustanovení § 568 NOZ, kdy dle odst. 1 skutečnost potvrzená ve veřejné listině zakládá vůči každému plný důkaz o původu listiny od orgánu nebo osoby, které ji zřídily, o době pořízení listiny, jakož i o skutečnosti, o níž původce listiny potvrdil, že se za jeho přítomnosti udála nebo byla provedena, dokud není prokázán opak. Druhý odstavec téhož ustanovení pojednává o právním jednání ve formě veřejné listiny, dle kterého je-li projev vůle osoby zachycen veřejnou listinou a je-li jednajícím podepsán, zakládá to vůči každému plný důkaz o takovém projevu vůle. Podpis jednajícího je přitom možné nahradit způsobem, který stanoví zákon. Důkazní síla je důležitá jednak z hlediska právní jistoty, ale především má stěžejní dopad na prevenci sporů. Dle komentáře k NOZ obě výše zmíněné vlastnosti, jak dobrá víra, tak vysoká důkazní síla předurčují výsledek případného soudního řízení v případě sporu ohledně skutečností v listině zachycených.⁴⁶

Výše uvedené vlastnosti veřejné listiny ve vztahu k dědické smlouvě tak způsobují, že pokud bude někdo chtít zpochybnit platnost dědické smlouvy, bude

⁴³ JINDŘICH, M. Veřejné listiny – stěžejní úloha notářství. *Ad Notam*. 2010, č. 1, s. 4

⁴⁴ CHLEBCOVÁ, R. Veřejná listina. [online]. 2009 [cit. 2015-12-29]. Svobodová, K. a kol., katedra mezinárodního a evropského práva, Právnická fakulta, MU. Dostupné na: <https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/praf/js09/mps/web/pages/06.html>

⁴⁵ JINDŘICH, M. Veřejné listiny – stěžejní úloha notářství. *Ad Notam*. 2010, č. 1, s. 4

⁴⁶ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Sazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1736, ISBN 978-80-7478-370-8, s. 1402

to pro něj mnohem obtížnější. Důvodem je, že jak NOZ právě v ustanovení § 568, tak OSŘ v ustanovení § 134 zakotvují vyvratitelnou domněnku pravdivosti obsahu veřejných listin.⁴⁷ To znamená, že pokud někdo bude zpochybňovat nepravdivost obsahu dědické smlouvy, bude důkazní břemeno ohledně této nepravdivosti zatěžovat právě tu osobu, která pravdivost obsahu napadá. Nepodaří-li se však této osobě nepravdivost obsahu prokázat, přičemž pouhé zpochybnění jako u listin soukromých není postačující, bude soud považovat obsah dědické smlouvy za pravdivý.⁴⁸

2.3.2 Nepostradatelná úloha notáře

Tímto byl vymezen důvod, pro který je forma veřejné listiny pro dědickou smlouvu přínosem, avšak stále zbývá přiblížit, jakým přínosem je při procesu uzavírání dědické smlouvy povinná přítomnost notáře, který notářský zápis, tedy dědickou smlouvu vyhotovuje.

V první řadě je důležité říci, že jak veřejná víra, tak vysoká důkazní síla se do obsahu dědické smlouvy promítne právě za pomoci osoby notáře. To je způsobeno samotnou podstatou, na které je notářství založeno a zásadami pojíci se s výkonem funkce notáře. Již od počátku vývoje notářství latinského typu se listiny sepsané notářem odlišovaly od listin sepsaných soukromou osobou či advokátem, neboť jsou nadány veřejnou vírou.⁴⁹ Právě tato veřejná víra představuje základní prvek notářství a celého systému vztahů právní úpravy jeho výkonu. Respektováním její existence je důvodem současné podoby a pravomoci notářství.⁵⁰

Hlavní úlohou notářství je především procesní prevence. *„Notáři svou činností hlídače práva „ex ante“, tj. jako osoby, jejichž přítomnost při právním úkonu napomáhá předcházení sporům, obohacující právní úkony sepsané formou notářského zápisu prvkem právní jistoty, ze kterého těží nejen přímo účastníci úkonu, ale i třetí osoby, které s výsledkem tohoto právního úkonu přicházejí do styku.“*⁵¹ Na základě tohoto tvrzení je možné usuzovat, že není jen v zájmu

⁴⁷ KLEIN, Š. Veřejné listiny a jejich důkazní síla. *Ad Notam*, 2014, č. 4, s. 4

⁴⁸ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Sazek I. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1736, ISBN 978-80-7478-370-8, s. 1402

⁴⁹ Kouba, V. Může být notář strážcem zákonnosti? *Ad notam*. 2001, č. 3, s. 48

⁵⁰ BÍLEK, P.; FIALA, R.; JINDŘICH, M. a kol. Notářský řád a řízení o dědictví: komentář. 4. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010, xxix, 1120 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-181-9. s. 6

⁵¹ TLÁŠKOVÁ, Š. Proč mají notáři a notářské zápisy v dnešní době stále smysl. *Ad Notam*, 2009, č. 1, s. 1

smluvních stran uzavírajících dědickou smlouvu, ale i v zájmu třetí osoby, bude-li dědická smlouva uzavřena v její prospěch, aby smlouva měla formu notářského zápisu, jelikož tento je schopen zajistit absenci sporů a následné oslabení právní jistoty. K zajištění prevence sporů je důležitá hluboká znalost právního řádu a stejně tak i hluboká znalost konkrétního případu. Nejdůležitější však bude absence jakékoli osobní angažovanosti notáře. Je tedy nezbytné, aby byla v dané věci zajištěna notářova absolutní nestrannost a nezávislost.⁵²

Obecně je tedy možné říci, že veřejné listiny představují jeden z nejdůležitějších prostředků procesní prevence, a to především veřejné listiny o právních úkonech a o osvědčování právní právě významných skutečností. Z toho důvodu je v zemích kontinentálního práva, tedy i v České republice, zřízena nestranná instituce notářství zajišťující, vytváření těchto veřejných listin státem pověřenými osobami, splňujícími předepsané předpoklady. Notáři tak činí bez nákladů pro stát a dodávají veřejným listinám nepostradatelnou veřejnou víru.⁵³

Výše zmíněný smysl notářství a zásady s činností notáře spojené se především projevují právě při stěžejní činnosti notáře, kterou je u nás bez pochyby sepisování veřejných listin o právních úkonech, tedy i při sepisování dědické smlouvy. Je dosti pravděpodobné, že při uzavírání dědické smlouvy bude zůstavitel povolávající druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za svého dědice či odkazovníka již v pokročilém věku. Jeho zdravotní stav po stránce jak fyzické, tak především psychické nemusí být tedy zcela optimální. Toho by nepochybně mohla využít jednak druhá smluvní strana, tak i kterákoliv cizí osoba mající zájem na výsledku uzavření dědické smlouvy a mohla by tak zůstavitele lehčeji zmanipulovat, využít jeho mentálních rozmarů, tíživé finanční či životní situace. Tyto případy se ovšem samozřejmě nemusí týkat nezbytně jen starých lidí.⁵⁴ Právě v těchto případech je přítomnost notáře při uzavírání dědické smlouvy absolutně nenahraditelná a nepostradatelná. Notář totiž při pořizování notářského zápisu o právním jednání, tedy při pořizování dědické smlouvy a formulaci jejího obsahu působí jako nestranný právní rádce pro obě smluvní strany. Při jejím uzavírání by nejenže měl, ale dokonce má povinnost těmto stranám objektivně radit. Dále dává projevům smluvních stran právnícké vyjádření a vkládá do něj

⁵² WAWERKA, K. Nestrannost a nezávislost notáře, numerus clausus a územní organizace notářství. *Ad Notam*, 2003, č. 4, s. 90

⁵³ JINDŘICH, M. Veřejné listiny – stěžejní úloha notářství. *Ad Notam*. 2010, č. 1, s. 4

⁵⁴ KLEIN, Š. Dědická smlouva a darování pro případ smrti. *Ad Notam*. 2013, č. 4, s. 17

tak své znalosti práva, avšak vždy musí vůli těchto smluvních stran respektovat.⁵⁵ Jeho hlavní úlohou je tedy poskytování právních rad a právního poučení, přičemž v neposlední řadě poskytuje záruku, že by jím sepsaná dědická smlouva měla být perfektní a neměla by odporovat žádným závazným právním předpisům, za což je také odpovědný. O všech skutečnostech, které se notář při vyhotovování jakéhokoliv notářského zápisu dozví, je vázán mlčenlivostí. Povinnost mlčenlivosti je jednou z mnoha povinností spojených s výkonem notářského úřadu. Její význam tkví především v ochraně osob, kterým byla poskytnuta notářská služba, respektive zajištění nezbytné diskrétnosti notářské služby.⁵⁶

Z toho důvodu se ani jeden ze subjektů uzavírajících dědickou smlouvu nemusí obávat, že informace před notářem uveřejněné, jako je například rozsah majetku zůstavitele, jeho vůle s ním naložit, či případné protiplnění druhé strany, nebudou nikomu známi, pokud si to oni sami nebudou přát.

2.3.3 Evidence právních jednání pro případ smrti

V neposlední řadě je důležité zmínit, že každá dědická smlouva bude dle ustanovení § 35b NotŘ zapsána do evidence právních jednání pro případ smrti, která je upravena zvláštním právním předpisem⁵⁷. Tato neveřejná evidence je vedena Notářskou komorou České republiky v elektronické podobě a jsou do ní zapisovány listiny o právních jednáních pro případ smrti dle ustanovení § 35b NotŘ sepsané ve formě notářského zápisu, a taktéž listiny o právních jednáních pro případ smrti, které byly přijaty do notářské úschovy. Zápis do evidence právních jednání pro případ smrti provádí bez zbytečného odkladu dálkovým přístupem notář, který dědickou smlouvu sepisoval. Do této evidence se запиše jméno, příjmení, datum narození, rodné číslo, je-li přiděleno, a trvalý pobyt, popřípadě bydliště. Dále bude uvedeno označení listiny, datum jejího sepsání, je-li uveden, běžné číslo seznamu listin o právních jednáních pro případ smrti a jméno, příjmení, adresa notářské kanceláře, u něhož je dědická smlouva uložena. O provedení zápisu notář vyhotoví potvrzení, které podepíše a založí

⁵⁵ TLÁŠKOVÁ, Š. Proč mají notáři a notářské zápisy v dnešní době stále smysl. *Ad Notam*, 2009, č. 1, s. 2

⁵⁶ BÍLEK, P.; FIALA, R.; JINDŘICH, M. a kol. Notářský řád a řízení o dědictví: komentář. 4. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010, xxix, 1120 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-181-9. s. 204

⁵⁷ Předpis přijatý sněmem Notářské komory České republiky podle § 37 odst. 3 písm. q) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti České republiky podle § 37 odst. 4 tohoto zákona. [online]. [cit. 2016-01-04]. Dostupné na: http://www.nkcr.cz/doc/rady/Evidence_pravnich_jednani_pro_pripad_smrti.pdf

do notářského spisu. Smyslem vedení této evidence je, aby informace o všech pořízeních pro případ smrti náležící do této evidence byla shromážděna na jednom místě, aby notář, jakožto soudní komisař, měl k těmto pořízením pro případ smrti přístup při řízení o pozůstalosti. Zůstavitel i druhá smluvní strana tak mají relativní jistotu, že jimi uzavřená dědická smlouva bude uložena v bezpečí u notáře. Tím by mělo být zajištěno, že se dědická smlouva dochová v naprostém pořádku až do zůstavitelovy smrti, přičemž jen těžko by někdo tuto smlouvu mohl jakkoliv zfalšovat či zničit.

Jak již bylo řečeno, uzavřenou dědickou smlouvu, jakožto dvoustranné právní jednání je mnohem obtížnější odvolat, než je tomu například v případě závěti, kde postačí pouze jednostranný úkon osoby závět pořizující, spočívající v jejím odvolání, pořízení závěti nové či jejím zničení. Není tak divu, proč jsou na formu dědické smlouvy zákonodárcem kladeny takto vysoké nároky a nezbyvá nic jiného než s touto, na první pohled, přísnou úpravou souhlasit.

2.4 Rozsah dědické smlouvy

I přesto, že mezi hlavní zásady NOZ patří již na samém začátku zmíněná zásada autonomie vůle a především s ní se pojící zásada smluvní volnosti, tedy možnost účastníků si rozhodnout za jakých podmínek, v jaké formě či v jakém rozsahu chtějí smlouvu uzavřít, následky, které působí uzavření dědické smlouvy lze považovat za tak závažné, že zákonodárce považoval za nutné mimo jiné též omezit i rozsah, na který se může dědická smlouva vztahovat. Dle Bílka takovéto omezení rozsahu spolu s možností zůstavitele i po uzavření dědické smlouvy volně se svým majetkem nakládat dle ustanovení §1588 NOZ lze považovat za hlavní příčinu výrazně malé poptávky a využití dědické smlouvy oproti jiným druhům pořízení pro případ smrti, především závěti, a to i přesto, že je z hlediska právní síly silnějším titulem. Dále skutečnost, že překročení rozsahu bude způsobovat dle ustanovení 1591 odst. 1 NOZ neplatnost uzavřené dědické smlouvy, vzbuzuje mezi smluvními stranami značnou právní nejistotu.

Na druhou stranu jsou tyto omezení motivovány především ochranou zůstavitele pro případ změny poměrů po uzavření dědické smlouvy. Důvodem je nejspíše omezit obavy z rizika vznikajícího zůstaviteli z jeho jednostranně nezrušitelného závazku vůči smluvnímu dědici ve vztahu k celému svému majetku. Otázkou zůstává, zdali je toto omezení opravdu nezbytné, když určitou

ochranu před změnou právních poměrů mu poskytuje právě ustanovení § 1588 NOZ.⁵⁸ Je sice pravdou, že dle tohoto ustanovení může zůstavitel nakládat i po uzavření dědické smlouvy se svým majetkem libovolně, čímž je v dosti velké míře schopen měnit rozsah pozůstalosti, která připadne smluvnímu dědici. Pokud bychom se dívali jen z tohoto úhlu pohledu, mohlo by se omezení rozsahu jevit jako přespříliš omezující, a tím zároveň protichůdné proti hlavním zásadám NOZ. Na druhou stranu však nesmíme zapomínat, že je možné v dědické smlouvě tuto absolutní volnost nakládání zůstavitele se svým majetkem do jisté míry omezit. Co je však nejpodstatnější, je fakt, že mohou nastat určité neočekávané situace, především zdravotního rázu, přes které zůstavitel, i když zamýšlel rozsah své pozůstalosti změnit například rozprodáním svého majetku, nebude již schopen učinit. To je hlavní důvod, pro který bychom se spíše měli přiklonit k závěru, že ustanovení § 1588 NOZ sice určitou ochranu poskytuje, avšak ne zcela dostatečnou. Zákonem omezený rozsah, o kterém tak zůstavitel může dědickou smlouvu pořídit, je třeba hodnotit spíše jako pozitivní.

2.4.1 Rozsah dle ustanovení § 1585 odst. 1

Rozhodne-li se zůstavitel pořídit o své pozůstalosti dědickou smlouvu, tak i přesto, že bude plně svéprávný, nemůže tak učinit o celém svém majetku. Zákonem je totiž stanoven přesný rozsah, v jakém může pomocí dědické smlouvy s pozůstalostí zůstavitel naložit. Dle ustanovení § 1585 odst. 1 NOZ je nezbytné, aby vždy minimálně 1/4 pozůstalosti zůstala volná. Důvodem je, aby zůstavitel k této 1/4 mohl mimosmluvně povolat jak dědice, tak odkazovníky, přičemž není možné, aby pořízením pro případ smrti, tedy ani dědickou smlouvou, zkrátil právo neopomenutelného dědice na povinný díl.

Pojem volné čtvrtiny znalo již římské právo, které se v tomto případě nepochybně stalo vzorem pro právní úpravu obsaženou v NOZ a promítlo se do ní. Přesněji se jednalo o institut tzv. falciánské kvarty (quarta Falcidia), který byl do římského práva zaveden v roce 40 př. nl. Před zavedením tohoto institutu docházelo k situacím, kdy zůstavitel svoji pozůstalost zatížil odkazy natolik, že pro potencionálního dědice již nebylo její přijetí výhodné. Pokud však žádný z potencionálních dědiců pozůstalost opravdu nepřijal, nezískal nic ani žádný z odkazovníků, jelikož institut odkazu je na dědici závislý. Tomuto nežádoucímu

⁵⁸ FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 648, ISBN 978-80-7400-570-1, s. 289

jevu se v římském právu snažili zabránit omezováním zůstavitelovi pořizovací volnosti, přičemž nejvýznamnějším omezením byl právě zmíněný institut falcidiánské kvarty. Na jeho základě náležela dědici vždy alespoň 1/4 pozůstalosti, a to i v případě, že měla být celá pozůstalost přenechána odkazovníkům, což mělo dědice motivovat k jejímu přijetí.⁵⁹

V případě dědické smlouvy je však omezení rozsahu zavedeno z toho důvodu, aby o ní mohl zůstavitel opravdu pořídit podle své zvlášť projevené vůle. Je tedy nezbytné, aby nebyl v pořizovací volnosti omezen právem na povinný díl či jiným omezením.⁶⁰ Maximální rozsah pozůstalosti, ke které může zůstavitel za pomoci dědické smlouvy povolat druhou smluvní stranu je roven 3/4, což je zakotveno právě v ustanovení § 1585 odst. 1 NOZ. Pokud by však zůstavitel i tuto zbývající 1/4 chtěl odkázat smluvnímu dědici a odkázat mu tak celý svůj majetek, může tak učinit, přičemž dědickou smlouvu bude moci uzavřít, jak již bylo řečeno do maximální výše 3/4 a zbylou 1/4 pořídí ve prospěch smluvního dědice pomocí závěti.

Za předpokladu, že by bylo dědickou smlouvou pořízeno o celé pozůstalosti, bylo by nutné takto uzavřenou dědickou smlouvu považovat za neplatnou dle ustanovení § 1591 NOZ. To však, jak již bylo uvedeno v začátku této podkapitoly, vzbuzuje mezi smluvními stranami značnou právní nejistotu. Nejspíše z toho důvodu zákonodárce v ustanovení § 1591 NOZ zároveň připouští, aby takto neplatná dědická smlouva byla přesto platná jako závěť, pokud bude splňovat všechny její nezbytné náležitosti. Pokud budeme předpokládat, že tyto náležitosti neplatná dědická smlouva splňovat bude, může nás napadnout otázka, zda bude nutné posoudit jako závěť celou dědickou smlouvu, či bude možné jako závěť posoudit pouze 1/4 z celé pozůstalosti, přičemž pro zbylé 3/4 se bude na dědickou smlouvu hledět jako na platnou. Důvodem pro tuto úvahu je ustanovení § 576 obsažené v obecné části NOZ, neboť pokud se důvod neplatnosti týká pouze takové části právního jednání, kterou lze oddělit od jeho ostatního obsahu, je neplatnou jen tato část, pokud lze předpokládat, že by k právnímu jednání došlo i bez neplatné části, rozpoznala-li by strana neplatnost v čas. Jelikož se však ve speciálním ustanovení § 1591 NOZ jedná spíše

⁵⁹ ČERNOCH, R. Falcidiánská kvarta v Římě a domácím právním vývoji. In Ladislav, V, TAUCHEN, J. (Eds.). Sborníky z doktorandského semináře katedry Dějin státu a práva Právnické fakulty MU č. 2 (2012). 1. vyd. Ostrava: KEY Publish., 2012, ISBN 978-80-7418-140-5, s. 13-14

⁶⁰ ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s., ISBN 978-80-7208-922-2, s. 650

o neplatnost dědické smlouvy a možnosti její následné konverze jakožto celku, je třeba se s ohledem na právní zásadu, podle které má vždy speciální právní ustanovení přednost před ustanovením obecným⁶¹, přiklonit k závěru, že jediným možným řešením bude posuzovat jako závěť vždy celou dědickou smlouvu.

I přesto, že dle OZO bylo též možné uzavřít dědickou smlouvu pouze o 3/4 pozůstalosti, utvořila se na základě praxe výjimka, přípouštějící pořídit dědickou smlouvou o celé pozůstalosti. Šlo o případy, kdy pozůstalý manžel dostal na základě dědické smlouvy veškerou pozůstalost, to však jen za předpokladu, že vyplatí zákonné dědice předemřelého manžela v penězích.⁶² Je tedy otázkou, zda se postupem času nevytvoří podobná výjimka i v naší právní úpravě. Pokud by k tomu opravdu došlo, mohli bychom se domnívat, že právě tato skutečnost by mohla poptávku po dědické smlouvě výrazně zvýšit.⁶³

2.4.2 Rozsah dle ustanovení § 1585 odst. 2

Ještě přísněji zákonodárce omezuje pořizovací volnost z hlediska jejího rozsahu lidem, jejichž svéprávnost byla omezena z důvodu chorobné závislosti na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů nebo chorobné závislosti na hráčské vášni představující závažnou duševní poruchu. Je-li zůstavitel, jakožto jedna ze stran dědické smlouvy, z těchto důvodů omezen ve svéprávnosti, může dle zákona pořídit dědickou smlouvu jen o majetku, o němž je způsobilý pořídit závěť dle ustanovení § 1528 odst. 2 NOZ. Dle tohoto ustanovení může tato osoba pořídit v rozsahu svého omezení nejvýše o polovině své pozůstalosti, přičemž zbývající polovina připadne zákonným dědicům. Výjimka by nastala v okamžiku, kdy by kromě státu nebylo jiného zákonného dědice. Za této situace by zůstavitel mohl pořídit o celé pozůstalosti. Pro určení rozsahu, v jaké mohou takto omezené osoby pořizovat, je důležité připomenout, že dědickou smlouvu je možné uzavřít pouze o 3/4 pozůstalosti, přičemž i zde musí být zachována volná 1/4 majetku, aby o něm mohlo být zůstavitelem pořízeno podle jeho zvlášť projevené poslední vůle.

Aplikujeme-li tedy výše uvedené na dědickou smlouvu, zjistíme, že osoba takto omezená na svéprávnosti bude moci pořídit dědickou smlouvou pouze o 3/8

⁶¹ srov. NOVOTNÝ, P.; KOUKAL, P.; ZAHOŘOVÁ, E. Nový občanský zákoník. 1. vyd. Náhrada škody. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-247-5165-8, s. 59

⁶² Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky, R I 177/32 – Vážný 11615. In: Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck [cit. 2016-01-12].

⁶³ srov. FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 648, ISBN 978-80-7400-570-1, s. 289

své pozůstalosti, přičemž 1/8 bude představovat tu část pozůstalosti, která musí zůstat volná. Pokud by však chtěl zůstavitel i tuto 1/8 odkázat druhé smluvní straně, tedy smluvnímu dědici či smluvnímu odkazovníkovi a odkázat ji tak celou 1/2 pozůstalosti, o které je schopen pořizovat, mohl by tak učinit pomocí závěti stejně, jako je tomu u zůstavitele plně svéprávného.

2.4.3 Praktické problémy

Přesto, že se na první pohled může zdát, že ohledně rozsahu dědické smlouvy nebudou vznikat nejspíše žádné pochybnosti, je tomu právě naopak. Dle právní teorie dochází při aplikaci právě tohoto ustanovení k mnoha praktickým problémům a nejasným závěrům.

První nejasnost nastává již při otázce, k jakému časovému úseku bude muset být splněn požadavek, aby bylo dědickou smlouvou pořízeno jen o 3/4 pozůstalosti. To znamená, zda k době jejího uzavření, nebo naopak k době úmrtí zůstavitele. Jestliže by se podmínka poříditi nejvýše o 3/4 pozůstalosti vztahovala již k samotnému uzavření dědické smlouvy, mohlo by to mít vliv na zůstavitelovu vůli, která by v okamžiku jeho úmrtí nemusela být stejná, jako při jejím uzavírání, jelikož v průběhu zůstavitelova života jistě bude docházet k pohybům ve skladbě jeho majetku. Naproti tomu, bude-li se vztahovat až k okamžiku smrti zůstavitele, nebude při jejím uzavírání jasné, o jakém majetku je vlastně dědická smlouva pořízena. Dle Svobody a Kličky je třeba zákonný požadavek ohledně rozsahu dědické smlouvy nutný posuzovat až k okamžiku úmrtí zůstavitele, jelikož jde o smlouvu odvážnou a jako k takové je třeba k ní přistupovat při formulování jejího konkrétního obsahu.⁶⁴ Bílek dodává, že při využití logického a jazykového výkladu dojdeme k závěru, že rozhodným momentem je doba úmrtí zůstavitele, jelikož zde zákon mluví o pozůstalosti a pozůstalost je pojmem dědického práva.⁶⁵ S výše uvedenými názory a pohledy, jaký okamžik je rozhodný, nelze než souhlasit a konstatovat tak, že se nejspíše dodržení rozsahu 3/4 pozůstalosti bude opravdu zjišťovat k datu úmrtí zůstavitele.

Ani pojem volná čtvrtina, není v NOZ jednoznačně specifikován. Dle OZO šlo pokaždé o čtvrtinu čistou, která byla vždy vyhrazena volnému poslednímu pořízení, na které nesmí váznout povinný díl někomu náležející,

⁶⁴ SVOBODA, J.; KLIČKA, O. Dědické právo v praxi. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2014, xxviii, 377 s. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-266-3, s. 88

⁶⁵ FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo. Komentář. 1. vydání. Praze: C.H. Beck, 2015, s. 648, ISBN 978-80-7400-570-1, s. 289

ani jiný dluh. Tuto čistou čtvrtinu bylo možné vypočítat, pokud se od pozůstalosti odečetly dluhy váznoucí na jmění zůstavitele za jeho života, stejně tak dluhy dědictví, představující pozůstalostní závazky (náklady na pohřeb), nikoliv však ty, které vyplývají z poslední vůle zůstavitele (odkaz). Dále se též odečetl povinný díl, avšak jen pokud byl skutečně uplatněn. Po odečtení tak vznikne ona čistá pozůstalost, z které se vypočítá právě hledaná čistá čtvrtina.⁶⁶ Otázkou tedy zůstává, zda je dle ustanovení NOZ myšlena 1/4 z obvyklé ceny pozůstalosti nebo z čisté hodnoty pozůstalosti. Podíváme-li se do komentáře k NOZ zjistíme, že podobný výpočet 1/4 je uveden i zde, z čehož lze nejspíše usuzovat, že i NOZ pod volnou čtvrtinou myslí též čtvrtinu čistou. Dle komentáře totiž zůstavitelovu pozůstalost tvoří celé jeho jmění. Jměním je dle ustanovení § 495 souhrn jak majetku, tak i dluhů osoby. Je tedy možné říci, že v pozůstalosti je již obsažen souhrn jak aktiv, tak i pasiv. K těm je nutné ještě přičíst dluhy zůstavitele vzniklé smrtí, dle ustanovení § 1701 NOZ jsou jimi například také náklady na pohřbení zůstavitele, jako tomu bylo dle OZO. A právě z takto zjištěného rozsahu pozůstalosti představuje 1/4 ten díl, který musí zůstat volný.⁶⁷ Stejného názoru je i Bílek, který tvrdí, že jde o čtvrtinu čisté pozůstalosti, avšak i přesto není problém ohledně oné 1/4 tímto vyřešen, jelikož nelze předem předvídat zůstavitelovu výši dluhů v době jeho úmrtí.⁶⁸

2.5 Podmínky

Účinky určitého právního jednání, tedy vznik, změna nebo zánik práv, nastávají vskutku již s jeho uskutečněním. Pomocí podmínek je však ale možné, aby si subjekty, mezi kterými dochází k onomu právnímu jednání, na základě své vůle rozdělily okamžik uskutečnění právního jednání, přesněji řečeno, aby si rozdělili závaznost právního jednání a jeho účinků. Je tedy možné, aby subjekty účinky svých právních jednání vázaly na splnění skutečností, které mají nastat

⁶⁶ ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Reprint původního vydání. Praha: ASPI publishing, 2002, 1011 s. Komentáře velkých zákonů československých, sv. 5. ISBN 80-85963-60-6, s. 565

⁶⁷ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Sazek IV. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 728, ISBN 978-80-7478-579-5, s. 210 - 211

⁶⁸ FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 648, ISBN 978-80-7400-570-1, s. 290

v budoucnu, přičemž však není jisté, zda a kdy nastanou. Právě tato nejistota, a to jak subjektivní, tak objektivní, je hlavním znakem těchto podmínek.⁶⁹

Na základě ustanovení § 1587 NOZ se na dědickou smlouvu použijí podmínky výše definované, tady ty uvedené v obecné části NOZ, Hlavě V. upravující právní jednání. Konkrétně tedy budeme aplikovat ustanovení § 548 a §549 NOZ. Důvodem proč se na dědickou smlouvu neuplatní ustanovení o podmínkách, které je možné připojit k závěti či dovětku, nýbrž obecná ustanovení o podmínkách právního jednání, je způsobeno smluvní povahou tohoto institutu, na který se v tomto případě musí brát zřetel.⁷⁰ V případě dědické smlouvy jde vlastně o dvoustranné právní jednání, ve kterém se strany na rozdíl od závěti, jakožto pouze jednostranného právního jednání zůstavitele, mohou na znění těchto podmínkách domluvit.

Podmínky v dědické smlouvě bude možné sjednat pouze za předpokladu, že půjde o jednání zákonem nezakázané, srozumitelné, nepřičící se dobrým mravům nebo jednání, které je možné splnit. Pokud by však některá ze stanovených podmínek porušovala byť i jen jedno kritérium, jednalo by se o podmínku neplatnou s případnými důsledky pro platnost celé dědické smlouvy.⁷¹ Tímto se podmínky vztahující se na právní jednání zásadně odlišují od obdobných podmínek v závěti nebo dovětku, jelikož k těmto se podle ustanovení § 1551 nebo § 1552 NOZ pouze nepřihlíží, tudíž nemohou mít žádný vliv na platnost právního jednání zůstavitele.⁷² Dle ustanovení § 1561 NOZ je vyžadováno, aby dědic nebo odkazovník splnil, pokud jde o jednání, které může být opakováno, podmínku znovu i po smrti zůstavitele, přestože již tak učinil za jeho života. Naopak v případě podmínek vztahujících se na dědickou smlouvu bude postačovat, pokud budou tyto podmínky splněny již za života zůstavitele, přičemž jejich opětovné splnění po jeho smrti nebude vyžadováno.⁷³

Základní dělení podmínek je na podmínky odkládací a rozvazovací a podmínky kauzální a potestativní. Kauzální podmínky jsou založeny na náhodě, nikoliv na vůli stran právního jednání. Nás budou spíše zajímat podmínky

⁶⁹ LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 2400, ISBN 978-80-7400-529-9, s. 1957

⁷⁰ ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s., ISBN 978-80-7208-922-2, s. 650

⁷¹ Tamtéž, s. 650

⁷² FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 648, ISBN 978-80-7400-570-1, s. 293

⁷³ ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s., ISBN 978-80-7208-922-2, s. 650

potestativní, jejichž splnění je v moci stran právního jednání a závisí na jejich vůli, popřípadě mohou jejich splnění výrazně ovlivnit.

V dědické smlouvě se tak mohou vyskytnout dva druhy podmínky, a to podmínky odkládací a rozvazovací. Pokud bude sjednána podmínka odkládací, bude moci smluvní dědic realizovat své dědické právo, popřípadě smluvní odkazovník své právo na odkaz vzniklé mu z platně uzavřené dědické smlouvy až po splnění této podmínky. Jako příklad lze uvést sjednání odkládací podmínky, dle které bude moci své právo smluvní dědic či smluvní odkazovník uplatnit až poté, co úspěšně dokončí studium vysoké školy. Složitější stav nastane v případě druhé možné podmínky, tedy podmínky rozvazovací, jelikož jejím splněním pomínou již nastalé následky z uzavřené dědické smlouvy. Dojde tedy k obnovení předchozího stavu, což bude mít za následek zánik práva k již zděděnému majetku či vydanému odkazu. Příkladem rozvazovací podmínky může být ujednání, dle kterého zaniknou práva z uzavřené dědické smlouvy smluvnímu dědici či odkazovníkovi, pokud se dopustí zavrženíhodného jednání vůči příbuzným zůstavitele. Není-li však z ujednání zřejmé, zda se jedná o podmínku odkládací či podmínku rozvazovací, platí vyvratitelná právní domněnka, že jde vždy o podmínku odkládací.

Ke splnění ujednaných podmínek v dědické smlouvě je zapotřebí, aby je splnila osoba oprávněná k jejich splnění. V případě, že by tak záměrně učinila osoba neoprávněná, které by splnění těchto podmínek bylo zároveň ku prospěchu, nebude se k takovému splnění vůbec přihlížet. Pokud však nastane situace, kdy záměrně neoprávněná strana zmaří splnění ujednaných podmínek, přičemž je jí nesplnění podmínek ku prospěchu, nastává právní fikce, na základě které se podmínky považují za splněné.

2.6 Účinky dědické smlouvy ve vztahu k majetku zůstavitele

Jako logické by se jevilo, že uzavření jak bezúplatné, tak především úplatné dědické smlouvy bude způsobovat alespoň částečné omezení zůstavitele v možnosti nakládat se svým majetkem. Minimálně té části, ke které povolal druhou smluvní stranu či třetí osobu. Podobného názoru je i Bílek, dle kterého především laická veřejnost bude předpokládat, že závazek vzniklý ze smlouvy, kterou částečně dědická smlouva nepochybně je, bude závazný a nezměnitelný.

Pokud by se zůstavitel nechtěl tímto způsobem zavázat, má přeci možnost pořídit jednostranně.⁷⁴ Dle důvodové zprávy k NOZ však není možné bránit zůstaviteli, aby za svého života libovolně nakládal se svým majetkem.⁷⁵ Z toho plyne, že k žádnému omezení nedochází, což je nejspíše jedním z důvodů, pro které není institut dědické smlouvy mezi veřejností zatím příliš vyhledávaný.

Zakotvení volnosti zůstavitele nakládat se svým majetkem nalezneme v ustanovení § 1588 odst. 1 NOZ, dle kterého dědická smlouva zůstaviteli nebrání, aby za svého života nakládal se svým majetkem podle libosti. To je odůvodněno skutečností, že majetkoprávní důsledky dědické smlouvy, tedy právo na dědictví, vznikají až zůstavitelovou smrtí. Tím je vyloučeno, aby se uzavření dědické smlouvy dotýkalo majetkových poměrů smluvní stran za jejich života. Smluvní dědic má tedy nárok pouze na to, co zbyde ze zůstavitelova majetku po jeho smrti, jelikož uzavřením se pouze zakládá povolání druhé smluvní strany nebo třetí osoby za dědice či odkazovníka, nikoliv však právní nárok na majetek zůstavitele.⁷⁶ Prospěch smluvního dědice tedy závisí na nejisté události, a to v tom smyslu, že neví, zda po sobě zůstavitel zanechá nějaký majetek. Z toho důvodu je možné dědickou smlouvu označit jako smlouvu odvážnou, a tak na ni nebude možné použít ustanovení o změně okolností obsažené v § 1764-1766 NOZ, ani ustanovení o neúměrném zkrácení obsažené v § 1793-1795 NOZ. To nás vede k závěru, že zůstavitel opravdu může se svým majetkem nakládat za svého života téměř neomezeně bez ohledu na druhou smluvní stranu.

Určité omezení přináší až ustanovení § 1588 odst. 2 NOZ, dle kterého se může smluvní dědic dovolat neúčinnosti takového právního jednání zůstavitele, kterým pořídí pro případ smrti nebo uzavře-li darovací smlouvu tak, že to bude s dědickou smlouvou neslučitelné. Přihlédneme-li k obecným ustanovením NOZ, upravujícím relativní neúčinnost, bude muset jít o takové jednání, jehož úmyslem je zkrácení smluvního dědice. Půjde o případy, kdy zůstavitel bude úmyslně snižovat svůj majetek, který by jinak přešel po jeho smrti na smluvního dědice.

Nelze říci, že jakékoliv pořízení pro případ smrti bude vždy s dědickou smlouvou neslučitelné. Je možné si představit závěť, kterou bude pořízeno o oné čtvrtině, která vždy musí zůstat volná, či uzavření další dědické smlouvy,

⁷⁴ FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 648, ISBN 978-80-7400-570-1, s. 295

⁷⁵ ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s., ISBN 978-80-7208-922-2, s. 651

⁷⁶ ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s., ISBN 978-80-7208-922-2, s. 650

pokud smlouva první pokrývá část majetku menší než 3/4. Podobné výjimky se vyskytnou i u darovacích smluv uzavřených s třetí osobou. Nepochybně bude možné připustit obvyklá darování učiněná například mezi příbuznými.⁷⁷ Otázkou zůstává, zda by se za krácení věřitele považovalo též darování majetku zůstavitelem na dobročinné účely. Zákon ani komentáře takovouto situace nikterak neřeší. Je tedy pravděpodobné, že nejspíše až rozhodovací činnost soudů přinese jasnou odpověď. Určitým vodítkem by však mohla být německá právní úprava, která darování majetku na dobročinné účely za krácení věřitele nepovažuje. Dále dle německé judikatury nelze za krácení smluvního dědice považovat ani takové jednání, kterým si zůstavitel snaží zabezpečit lepší zaopatření svého stáří.⁷⁸

2.6.1 Omezení zůstaviteli volnosti nakládat s majetkem

Přestože vztahu závazkového práva a dědické smlouvy bude věnována následující kapitola, je nezbytné podotknout, že určitým řešením by mohl být institut zákazu zatížení nebo zcizení věci dle ustanovení § 1761 NOZ. S jeho pomocí si smluvní strany mohou omezit možnost smluvní dispozice s určitou věcí, přičemž, pokud nebyl sjednán jako věcné právo, působí jen mezi stranami. Aby byl takto ujednaný zákaz platný, musí být zřízen na dobu určitou a přiměřenou, a to v takovém zájmu strany, který je hodný právní ochrany. Tyto dvě podmínky však mohou vzbuzovat určitou nejistotu ohledně možného použití tohoto institutu na dědickou smlouvu.

Dobou určitou je totiž obecně doba, u které víme, že konec nastane, a víme i kdy. V případě dědické smlouvy víme jen to, že konec nastane smrtí zůstavitele, avšak nevíme, kdy k jeho úmrtí dojde. To by mohlo představovat důvod, pro který nebude možné tento zákaz v případě dědické smlouvy sjednat. Dle komentáře k NOZ však příklady, u kterých je možné zákaz zatížení nebo zcizení věci sjednat, uvedené v ustanovení § 1761 NOZ, takto omezeny nebývají a konkrétně svěřenecké nástupnictví být ani nemůže. Z toho lze vyvodit závěr, že dobou určitou může být i doba neurčitá, u které alespoň víme, že jednou uplyne, což v případě dědické smlouvy víme. Lhůta však musí být přiměřená

⁷⁷ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Sazek IV. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 728, ISBN 978-80-7478-579-5, s. 214

⁷⁸ DOBEŠOVÁ, L.: Dědická smlouva, aneb "staronový dědický titul"; *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2012, vol. 20, no. 3, p. 292-298, s. 295

zájmu, který se tím chrání.⁷⁹ Tímto byla vyřešena první z podmínek, zbývá však ještě vyřešit podmínku druhou, dle které musí jít o zájem hodný právní ochrany. V případě úplatné dědické smlouvy, kdy druhá smluvní strana poskytuje zůstaviteli určité úměrné protiplnění, jak v podobě finanční podpory či osobní péče, je možné se přiklonit k závěru, že zájem této druhé smluvní strany směřující k omezení volnosti zůstavitele, se svým majetkem po uzavření dědické smlouvy za svého života libovolně nakládat, hoden právní ochrany nejspíše je. V případě dědických smluv bezúplatných však není autor o tomto závěru již tolik přesvědčen. V tomto případě by totiž nejspíše docházelo v zájmu druhé strany k omezení práva zůstavitele se svým majetkem libovolně nakládat, aniž by to bylo dostatečně ospravedlněno. Lze tedy říci, že nejspíše bude možné, aby si smluvní strany dědické smlouvy institut zákazu zatížení nebo zcizení věci sjednaly, avšak v případě bezúplatné dědické smlouvy je otázkou, zda jej budeme moci považovat za platný. Možnost ujednat si zákaz zcizení nebo zatížení věci v dědické smlouvě připouští též Hulmák v komentáři k NOZ. Je však důležité zdůraznit, že obecně se zákaz zcizení nebo zatížení věci nedotýká nakládání s majetkem pro případ smrti.⁸⁰ Z toho důvodu bude nezbytné, aby si tento zákaz smluvní strany vždy ujednaly, nejlépe přímo v dědické smlouvě.

Dalším možným řešením, přinášejícím větší právní jistotu především smluvnímu dědici, je možnost zakotvená v ustanovení § 1589 odst. 1 NOZ. Ten připouští převod majetku na smluvního dědice již za života zůstavitele. Sepíše-li se rozsah převáděného majetku ve formě veřejné listiny, tedy notářského zápisu a zůstavitel tím nepřevede všechny svůj majetek, anebo získá-li po převodu majetek další, bude se dědická smlouva vztahovat pouze na majetek takto sepsaný. Je však možné, aby si strany ujednaly, že se dědická smlouva bude vztahovat i na majetek v notářském zápisu nesepsaný, jenž zůstavitel nepřevedl, nebo jenž nabyt až po převodu sepsaného majetku. Pokud k tomuto ujednání nedojde, platí, že se majetek v notářské zápisu nesepsaný nebo později nabytý dědí podle obecné úpravy. Povolání budou tedy dědicové závětní, popřípadě dědicové zákonní. Převodem majetku je možné rozumět jak převod úplatný,

⁷⁹ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Sazek V. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1700, ISBN 978-80-7478-638-9, s. 89-90

⁸⁰ HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 1335, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 201

tak i bezúplatný, jehož formální i obsahové náležitosti se řídí obecnými ustanoveními smluv o převodu.⁸¹

Dojde-li k odevzdání majetku zůstavitele skutečně již za jeho života, je třeba upozornit, že práva a povinnosti z dědické smlouvy přecházejí na dědice smluvního dědice. Tímto se zákonodárce snaží nejspíše ochránit zůstavitele, jelikož pokud by výše uvedené neplatilo, mohla by nastat situace, kdy smluvní dědic zemře dříve než zůstavitel, což by způsobilo zánik povinností smluvního dědice vůči zůstaviteli. To by nejspíše působilo velký problém především z pohledu úplatných dědických smluv, kde zůstavitel uzavírá dědickou smlouvu například s tím předpokladem, že mu bude poskytováno měsíční peněžité plnění v určité výši, na kterém bude závislý. Odevzdáním, byť i jen části majetku za svého života, se zůstaviteli snižuje možnost toto plnění získat například jeho zpeněžením. Ustanovení je však dispozitivní povahy a strany si mohou ujednat, že v případě smrti smluvního dědice přejdou povinnosti na osobu rozdílnou od dědice smluvního dědice. Možné nejspíše bude i přechod těchto povinností vyloučit, což by však především u úplatných dědických smluv bylo z pohledu zůstavitele velice nevýhodné.

⁸¹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Sazek IV. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 728, ISBN 978-80-7478-579-5, s. 216

3 Dědická smlouva v širším kontextu závazkového práva

3.1 Vymezení závazkového práva ve vztahu k dědické smlouvě

Dědická smlouva, jak již bylo řečeno, je v NOZ upravena v části věnované dědickému právu. Dvojitá povaha dědické smlouvy však vyvolává otázku, zda by na ni bylo možné aplikovat též ustanovení závazkového práva obecně. Základem pro tuto úvahu je ustanovení § 11 NOZ, dle kterého se obecná ustanovení o vzniku, změně a zániku práv a povinností ze závazků v části čtvrté NOZ použijí přiměřeně i na vznik, změnu a zánik jiných soukromých práv a povinností, tedy i těch, které vzniknou na základě dědické smlouvy. Obecná ustanovení závazkového práva jsou upravena v hlavě první, přičemž by výklad ustanovení § 11 NOZ mohl svádět k závěru, že se z této hlavy použijí pouze ustanovení dílů nazvaných vznik, změna a zánik, tedy dílu prvního, šestého a sedmého. Tento závěr je však nesprávný, jelikož mimo tyto díly stojí například ustanovení o smlouvách obsažená v druhém dílu, která budou jistě často užívána i mimo rámec závazkového práva, nepochybně v případě dědické smlouvy, na kterou je třeba právě aplikovat jak ustanovení o závěti, tak ustanovení o smlouvách. Ustanovení § 11 NOZ tedy nelze v žádném případě chápat tak, že je omezeno pouze na uvedené díly hlavy první.⁸²

Dle důvodové zprávy k NOZ bylo vzorem pro naši právní úpravu zvoleno obdobné řešení obsažené ve švýcarském občanském zákoníku ZGB⁸³, který v článku 7 stanoví, že se na vznik, splnění nebo zrušení ostatních občanskoprávních vztahů použijí obecná ustanovení obligačního kodexu.⁸⁴

Pokud bychom měli tedy odpovědět na otázku, zda by bylo možné aplikovat obecná ustanovení závazkového práva na dědickou smlouvu, je třeba se přiklonit k závěru, že to možné nepochybně je. Důležité je však upozornit na slovní spojení obsažené v ustanovení § 11 NOZ, dle kterého se ustanovení ze závazků použijí přiměřeně. „*Termín přiměřeně v legislativní technice znamená,*

⁸² LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 2400, ISBN 978-80-7400-529-9, s. 109

⁸³ ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s., ISBN 978-80-7208-922-2, s. 71

⁸⁴ HONSELL, H.; VOGT, N.; GEISER, T. (eds.). Zivilgesetzbuch I. 4. Aufl. Basel: Helbing Lichtenhahn Verlag, 2010. Basler Kommentar. ISBN 978-3-7190-2916-6. S. 107

*že nejde o přímou aplikaci, ale aplikaci přizpůsobenou rozdílností případu.*⁸⁵

Vždy tedy bude nezbytné aplikaci obecných ustanovení závazkové práva přizpůsobit na dědickou smlouvu. Je však otázkou, za to vždy bude možné.

3.2 Kontraktační proces ve vztahu k dědické smlouvě

Smlouvu můžeme definovat jako dvoustranné právní jednání, které vzniká souhlasným projevem vůle smluvních stran⁸⁶, přičemž bychom mohli tuto definici vztáhnout též na dědickou smlouvu. V případě té, bude jednat zůstavitel s druhou smluvní stranou a dohodnou-li se, uzavřou z vlastní vůle mezi sebou dědickou smlouvu. Postup uzavírání dědické smlouvy bude tedy podobný s postupem uzavírání jakékoliv jiné smlouvy, z čehož plyne, že se na něj budou vztahovat ustanovení závazkového práva upravující uzavírání smluv, konkrétně ustanovení § 1731-1745 NOZ. Jednání stran uzavírajících dědickou smlouvu budeme moci rozdělit na nabídku k uzavření dědické smlouvy a na přijetí nabídky k uzavření dědické smlouvy.

3.2.1 Nabídka k uzavření dědické smlouvy

Návrh na uzavření dědické smlouvy, označovaný jako „nabídka“, může učinit jak zůstavitel, tak smluvní dědic, odkazovník, nebo druhá smluvní strana, která bude chtít uzavřít dědickou smlouvu ve prospěch třetí osoby. Pro všechny však shodně platí, že z nabídky musí být vždy patrný úmysl navrhovatele uzavřít dědickou smlouvu s osobou, které nabídku adresuje. Toto však není jediný požadavek, jelikož dle ustanovení § 1732 odst. 1 NOZ je dále nezbytné, aby nabídka obsahovala podstatné náležitosti, díky kterým bude moci být dědická smlouva uzavřena jednoduchým a nepodmíněným přijetím, přičemž z ní musí též plynout vůle zůstavitele být dědickou smlouvou vázán v případě, bude-li přijata. Mezi podstatné náležitosti dědické smlouvy uzavírané mezi zůstavitelem a smluvním dědicem bychom mohli zahrnout identifikaci smluvních stran, vůli jak zůstavitele povolát druhou smluvní stranu za svého dědice, tak vůli druhé smluvní strany toto povolání přijmout. Nezbytné bude též vymezit, v jakém rozsahu zůstavitel druhou smluvní stranu k pozůstalosti povolává, přičemž rozsah

⁸⁵ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Sazek I. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1736, ISBN 978-80-7478-370-8, s. 52

⁸⁶ HENDRYCH, D. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1, s. 996

nesmí být větší jak 3/4. Pokud by však nabídka nespĺňovala náležitosti uvedené v ustanovení § 1732 NOZ, o nabídku by se vůbec nejednalo, a jako takovou by ji tedy adresát nemohl přijmout. V takovém případě by šlo o pouhou výzvu k podání nabídky.

Bude-li nabídka směřovat vůči osobě přítomné, bude ji možné dle zákona učinit jak ústně, tak písemně. Jelikož však zákon v ustanovení § 1582 odst. 2 NOZ stanoví, že dědickou smlouvu je možné uzavřít pouze ve formě veřejné listiny, čili notářským zápisem, který je stále smlouvou písemnou, kde kromě smluvních stran vystupuje též notář⁸⁷, nepřipadá ústní uzavření dědické smlouvy v úvahu, tedy ani možnost učinit ústní nabídku. Jedinou možností, jak učinit nabídku vedoucí k uzavření dědické smlouvy, bude tedy možnost písemná, přičemž je nezbytné, aby byla dodržena forma notářského zápisu. Dle ustanovení § 1734 NOZ je nutné, aby takto učiněná nabídka mezi přítomnými osobami byla přijata bezodkladně, ledaže něco jiného plyne z jejího obsahu nebo okolností. Takovouto okolností může být například rozsah nabídky. Pokud totiž půjde o písemnou nabídku, čítající více stran, nelze očekávat její bezprostřední přijetí, jelikož bude nejspíše pravděpodobné, že ji bude chtít osoba, které je tato nabídka předkládána, prostudovat.⁸⁸

Učinit nabídku je též možné vůči osobě nepřítomné, avšak pouze v písemné formě. Lze se domnívat, že i tímto způsobem bude možné dědickou smlouvu uzavřít. Mohlo by jít pravděpodobně o případy, kdy navrhovatel zašle písemnou nabídku dědické smlouvy ve formě notářského zápisu osobě, se kterou chce dědickou smlouvu uzavřít. Toto by však pravděpodobně nebylo možné v případě, pokud by se dědická smlouva nevztahovala jen na věci movité, ale taktéž na věci nemovité, či výhradně jen na ně. Ustanovení § 561 odst. 2 NOZ totiž stanoví, že pokud jedná více osob, vyžadují se jejich projevy na téže listině při právním jednání, kterým se zřizuje či převádí věcné právo k věci, anebo kterým se mění nebo ruší takové právo. Tuto podmínku však nebude nejspíše možné splnit, jelikož případný souhlas adresáta nabídky, jenž bude muset mít formu notářského zápisu, nebude udělen na téže listině. Z výše uvedeného se

⁸⁷ SKOPAL, P. Notářská činnost – notářské zápisy. [online]. 2012 [cit. 2016-03-27]. Dostupné na: <http://www.notar-skopal.cz/notarska-cinnost/notarske-zapisy>

⁸⁸ HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 1335, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 87-88

lze domnívat, že tímto způsobem, bude možné uzavřít dědickou smlouvu pouze ohledně movitých věcí.⁸⁹

Na rozdíl od nabídky učiněné vůči osobě přítomné, jež musí, až na výjimky, být přijata bezodkladně, nabídka učiněná vůči osobě nepřítomné musí být přijata ve lhůtě v této nabídce stanovené. Pokud lhůta stanovená není, lze tak učinit v době přiměřené povaze dědické smlouvy a rychlosti prostředků, které navrhovatel pro zaslání nabídky zvolil. V těchto lhůtách je navrhovatel svou nabídkou vázán, rozdílná však nejspíše bude možnost jejího odvolání. Obecně je možné nabídku na uzavření dědické smlouvy odvolat vždy, pokud v ní výslovně není vyjádřen opak, anebo nedohodnou-li se na neodvolatelnosti strany. Běží-li lhůta stanovená pro její přijetí, není možné nabídku odvolat, pokud si to strany neujednají. Bude-li však pouze plynout přiměřená doba pro přijetí nabídky, jelikož lhůta pro přijetí nebyla v nabídce sjednána, bude ji nejspíše možné odvolat, přestože si to strany neujednají.⁹⁰ Ve všech případech však platí, že nabídku není možné odvolat, pokud odvolání dojde adresátovi později, než ten odešle přijetí nabídky. I přesto, že půjde o neodvolatelnou nabídku na uzavření dědické smlouvy, umožňuje zákon navrhovateli tuto nabídku zrušit. Je však nezbytné, aby zrušovací projev došel adresátovi před nebo alespoň současně s doručením nabídky. Je třeba podotknout, že jak odvolání, tak zrušení nabídky, bude parně nutné učinit též ve formě notářského zápisu. To však neplatí v případě odmítnutí nabídky, jelikož to není závislé na formě, v níž byla nabídka uskutečněna nebo která je pro smlouvu požadována.⁹¹ Nabídka zaniká, je-li odmítnuta adresátem. Adresát však není povinen na nabídku reagovat, což znamená, že zanikne bez ohledu na to, zda odmítnuta byla či nikoliv. Uplyne-li lhůta pro přijetí nabídky, zemře některá ze stran, či pozbude svéprávnosti, zaniká nabídka na uzavření dědické smlouvy taktéž.

3.2.2 Přijetí nabídky k uzavření dědické smlouvy

Pokud adresát projeví včas souhlas s nabídkou na uzavření dědické smlouvy vůči navrhovateli, je nabídka pokládána za přijatou, avšak u dědické smlouvy tak bude muset učinit notářským zápisem. Za včasné přijetí je pokládáno

⁸⁹ srov. LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 2400, ISBN 978-80-7400-529-9, s. 2023

⁹⁰ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Sazek V. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1700, ISBN 978-80-7478-638-9, s. 39

⁹¹ HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 1335, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 97-104

přijetí nabídky v akceptační lhůtě, ve které je navrhovatel nabídkou vázán. K pozdnímu přijetí nabídky je možné přihlídnout pouze za předpokladu, že navrhovatel alespoň ústně bez zbytečného odkladu vyrozumí příjemce, že přijetí považuje za včasné, nebo se začne chovat ve shodě s nabídkou.

Za přijetí nabídky však nelze považovat mlčení nebo nečinnost adresáta. V některých případech výslovný projev k přijetí není nutný, což je však nutné odlišovat od pouhého mlčení či nečinnosti. Zachová-li se osoba, které je nabídka určena podle ní, je ji možné též považovat za přijatou. Musí jít tedy o jednání nevzbuzující pochybnosti o tom, co chtěl příjemce učinit, a to jak v podobě faktického jednání, tak i výslovného projevu vůle. To však v případě dědické smlouvy nebude možné, jelikož příjemce bude muset vždy udělit souhlas s přijetím nabídky ve formě notářského zápisu.

Pokud je udělen souhlas obsahující dodatky, výhrady, omezení nebo jiné změny, bude se jednat o odmítnutí nabídky a bude považován za nabídku novou. V případě, že by se jednalo o souhlas s dodatky či odchylkami, které nemění podmínky nabídky podstatným způsobem, bude považován za přijetí nabídky v případě, že navrhovatel bez zbytečného odkladu takové přijetí neodmítne. Bude-li odpověď shodná s nabídkou, akorát bude zformulována jinými slovy, půjde též o přijetí nabídky. Pokud si příjemce přijetí nabídky rozmyslí a bude chtít svůj souhlas zrušit, musí zrušení navrhovateli dojít nejpozději s přijetím. Zrušovací projev bude muset mít patrně též formu notářského zápisu, stejně, jako je tomu v případě zrušovacího projevu navrhovatele.

Přestože naše právní úprava vychází především z právní úpravy švýcarské, stanoví odlišně okamžik, kdy nastává účinnost přijetí smlouvy. Článek 10 ZGB stanoví, že smlouva vzniká odesláním akceptace nabídky, přičemž tam, kde není výslovná akceptace nutná, nastávají účinky smlouvy dokonce již doručením nabídky.⁹² Podle NOZ dle ustanovení § 1745 je však smlouva uzavřena až tehdy, kdy přijetí nabídky nabývá účinnosti, což je až v okamžiku, kdy akceptace nabídky dojde navrhovateli.

Lze tedy usoudit, že kontraktační proces používaný k uzavírání smluv bude možné použít též na uzavírání dědické smlouvy, avšak bude ho nutné přizpůsobit vždy formě, kterou pro dědickou smlouvu zákon výslovně v ustanovení § 1582 odst. 2 NOZ stanoví. Nedodržení formálního požadavku

⁹² ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Sazek V. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1700, ISBN 978-80-7478-638-9, s. 46

vzniku dědické smlouvy nebrání, avšak povede k její absolutní neplatnosti dle ustanovení § 582 odst. 1. Zákon tuto vadu sice umožňuje zhojit, avšak pouze s účinky *ex nunc*.⁹³ V případě dědické smlouvy jde tedy o vadu nezhojitelnou. Možné řešení, jak zachovat vůli zůstavitele, by představovala konverze dědické smlouvy dle ustanovení § 1591 NOZ.⁹⁴

3.3 Zajištění a utvrzení dluhů vzniklých uzavřením dědické smlouvy

Uzavírají-li mezi sebou osoby úplatnou smlouvu, například kupní smlouvu, vznikají jim uzavřením určitá práva a povinnosti. Každá z těchto osob má logicky zájem, aby povinnost druhé strany byla splněna. Z toho důvodu si strany mezi sebou ujednávají zajišťovací či utvrzující instituty, které mají zvýšit šanci na splnění těchto povinností. Pokud je dluh zajištěn, dochází k posílení právního postavení věřitele vůči dlužníkovi tím, že zde bude více zdrojů, z kterých se bude moci uspokojit. Z toho plyne též funkce uhrazovací, jelikož není-li povinnost jedné strany splněna řádně a včas, slouží poskytnuté zajištění jako náhradní zdroj k uspokojení.⁹⁵ Na rozdíl od zajištění utvrzení nesleduje uspokojení věřitele, ale zvýhodňuje ho takovým způsobem, díky kterému pro něj bude snazší povinnost dlužníka vymoci.⁹⁶

O uplatnění těchto institutů bychom mohli uvažovat především v případě úplatných dědických smluv. Je zřejmé, že dědická smlouva představuje významný závazek, který, jak bude dále v práci rozebráno, není tak snadné zrušit. Z těchto důvodů budou mít nejspíše obě smluvní strany dědické smlouvy opravdový zájem na tom, aby povinnosti druhé strany byly splněny, k čemuž by mohlo dopomoci právě ujednání zajišťovacích či utvrzujících institutů. Je však otázkou, zda bude možné tyto instituty aplikovat na charakteristická práva a povinnosti plynoucí z dědické smlouvy, přičemž se tato možnost jeví jako více pravděpodobná u druhé smluvní strany, než v případě zůstavitele.

⁹³ LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 2400, ISBN 978-80-7400-529-9, s. 2097-2100

⁹⁴ FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 648, ISBN 978-80-7400-570-1, s. 285

⁹⁵ BĚLINA, M. Pracovní právo. 6., dopl. a podstatně přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-283-0, s. 86

⁹⁶ BĚLINA, M. Pracovní právo. 6., dopl. a podstatně přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-283-0, s. 89

Nejprve se zaměříme na osobu zůstavitele, který na základě dědické smlouvy pouze povolává druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za svého dědice či odkazovníka, a druhá strana povolání přijímá. Druhé smluvní straně tedy nevzniká právo na majetek zůstavitele, což plyne též ze skutečnosti, že i po uzavření dědické smlouvy může zůstavitel se svým majetkem volně nakládat. Jediné právo, představující zároveň povinnost zůstavitele, které druhé smluvní straně z uzavřené dědické smlouvy vzniká, je právo být dědicem či odkazovníkem v době smrti zůstavitele. Pro případ, že by zůstavitel chtěl druhé smluvní straně toto právo odeprít tím, že pořídí jiné pořízení pro případ smrti nebo uzavře darovací smlouvu tak, že to nebude s dědickou smlouvou slučitelné, může se druhá smluvní strana dovolat neúčinnosti tohoto jednání dle ustanovení § 1588 odst. 2 NOZ, čím je její právo zabezpečeno.

Pokud tedy nemá druhá smluvní strana právo na zůstavitelův majetek, a její právo, jež je možné označit jako čekatelské, je chráněno pomocí ustanovení § 1588 odst. 2 NOZ, jeví se zajišťovací a utvrzující instituty jako nevyužitelné vůči zůstavitelově povinnosti k smluvnímu dědici. I v důvodové zprávě k NOZ můžeme nalézt, že není možné na budoucí dědictví požadovat zajištění.⁹⁷

K jinému závěru nejspíše dojdeme, pokud se zaměříme na druhou smluvní stranu, která se zaváže v úplatné dědické smlouvě k určitému plnění, čímž jí vznikne povinnost vůči zůstaviteli. Plnění může spočívat v poskytování určitého peněžitého plnění, osobní péče či ubytování. Na splnění těchto povinností vznikne uzavřením dědické smlouvy zůstaviteli právní nárok. Aby bylo sníženo riziko, že tyto peněžité či nepeněžité povinnosti nebudou plněny druhou smluvní stranou včas a řádně, je nepochybně vhodné využít některý ze zajišťovacích či utvrzujících institutů. Podle povinnosti, ke které se zůstaviteli druhá smluvní strana zavázala, bude nejspíše vhodné vybrat některý ze zajišťovacích institutů, kterými jsou: ručení, finanční záruka, zajišťovací převod práva a dohoda o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů. Půjde-li o peněžité plnění, jako vhodné se budou jevit nejspíše všechny zajišťovací instituty. Pokud by však šlo o dlouhodobé peněžité plnění, což je v případě dědické smlouvy možné očekávat, jako nevhodný by se mohl jevit institut srážek ze mzdy nebo jiných příjmů. Důvod nevhodnosti by mohl být spatřován v tom, že pokud není pomocí tohoto

⁹⁷ ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s., ISBN 978-80-7208-922-2, s. 651

institutu uspokojováno právo zaměstnavatele, je třeba k uzavření dohody jeho předchozího souhlasu. Ten však nemusí být vždy udělen.

Pokud půjde o instituty zajišťující utvrzení dluhu, lze se domnívat, že není žádná překážka, která by bránila jejich využití. Naopak bychom mohli hodnotit jako vhodné sjednat smluvní pokutu jako určitou prevenci pro případ, že druhá smluvní strana nebude ochotna z jakéhokoliv důvodu plnit své povinnosti. Stejně tak bude nejspíše možné, aby svůj dluh vůči zůstaviteli uznala.

Shrneme-li výše uvedené, je možné se přiklonit k závěru, že bude nejspíše možné použít zajišťovacích a utvrzujících institutů na dědickou smlouvu, avšak pouze pro zajištění či utvrzení práv vzniklých zůstaviteli z úplatné dědické smlouvy. Zajistit právo druhé smluvní strany nejspíše nebude možné. Důležité je se však zamyslet nad faktickým využitím těchto institutů v případě dědické smlouvy, jelikož je možné se domnívat, že si strany vzájemné plnění práv a povinností budou moci vynutit i bez těchto institutů. Například v případě úplatné dědické smlouvy uzavřené mezi zůstavitelem a smluvním dědicem, kdy se smluvní dědic zaváže zůstaviteli poskytnout peněžité plnění a zůstavitel se zaváže povolat smluvního dědice ke své pozůstalosti. Nebude-li smluvní dědic plnit, může zůstavitel začít záměrně prodávat svůj majetek za mnohem nižší cenu, než kterou ve skutečnosti má, čímž nejspíše donutí smluvního dědice k plnění, jelikož ten má jistě zájem, aby po zůstavitelově smrti zbylo co nejvíce majetku. Na druhou stranu, pokud smluvní dědic bude plnit řádně a včas, avšak zůstavitel bude svůj majetek záměrně rozprodávat způsobem výše uvedeným, může smluvní dědic přestat plnit své povinnosti, čímž by mohl donutit zůstavitele nezmenšovat svůj majetek.

4 Zánik dědické smlouvy

4.1 Obecně

Hovoříme-li o zániku dědické smlouvy, je třeba mít na paměti její dvojitou povahu, kvůli které na ni dopadají jak ustanovení upravující poslední pořízení, tak ustanovení upravující smlouvy. Jde o dvoustranné právní jednání, kterým zůstavitel povolává druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice nebo odkazovníka a druhá strana toto povolání přijímá. Stejně jako je tomu u smluv obecně, i v případě dědické smlouvy vzniká jejím uzavřením mezi zůstavitelem a druhou smluvní stranou závazek, který může na základě určité právní skutečnosti zaniknout. Ona určitá právní skutečnost, na základě které závazek zaniká, spočívá buďto v právním jednání nebo právní skutečnosti. Příkladem právního jednání může být například odstoupení od smlouvy, přičemž právní událostí může být například smrt druhé smluvní strany. Na rozdíl od závěti, jakožto jednostranného právního jednání, které může zůstavitel kdykoliv změnit či zrušit, přičemž v tomto právu není nikterak omezen, ani se jej nemůže zříct, v případě dědické smlouvy jednostranné zrušení nejspíše nebude přicházet v úvahu. Důvodem, pro který není nejspíše možné dědickou smlouvu jednostranným právním jednáním zrušit, by bylo porušení základní zásady smluvního práva, a to zásady *pacta sunt servanda*.⁹⁸ Z toho důvodu bude zpravidla vždy pro zrušení dědické smlouvy vyžadován souhlas druhé smluvní strany. Určitou výjimku však představuje jeden z možných institutů vedoucí k zániku závazku ze smluv, a to institut odstoupení od smlouvy, o jehož aplikaci na dědickou smlouvu bude v práci dále podrobněji pojednáno.

Jelikož je tedy dědická smlouva závazkovým vztahem, bude možné ji zrušit jako kteroukoliv jinou smlouvu.⁹⁹ Z toho vyplývá, že se na ni budou vztahovat obecná ustanovení o zániku závazků. Holub shodně uvádí, že pro zánik práv plynoucích z dědické smlouvy platí obecná ustanovení závazkového práva, která budou však navíc zpřísněna požadavkem, aby v takovém případě strany jednaly výlučně osobně.¹⁰⁰ Odborná literatura se tedy shoduje, s čímž nelze

⁹⁸ HOLUB. M. O dědické smlouvě rozvodu manželství – krátké zamyšlení nad návrhem úpravy dědického práva. *Bulletin advokacie*, 2004, č. 4, s. 61

⁹⁹ ELIÁŠ, K., ZUKLÍNOVÁ, M., *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. 1. vyd. Praha: Linde, 2001, ISBN 80-7201-303-0, s. 207

¹⁰⁰ HOLUB. M. O dědické smlouvě rozvodu manželství – krátké zamyšlení nad návrhem úpravy dědického práva. *Bulletin advokacie*, 2004, č. 4, s. 62

než souhlasit, že se na dědickou smlouvu nepochybně vztahují ustanovení o závazkovém právu. Otázkou však ale zůstává, který z možných institutů závazkového práva týkající se zániku závazků bude možné použít též na dědickou smlouvu. Konec konců i Šešina uvádí, že v tomto směru bude nejspíše ještě dlouhou dobu trvat, než se sjednotí názory na to, která obecná ustanovení týkající se smlouvy budou moci být na dědickou smlouvu aplikována.¹⁰¹ Je tedy zřejmé, že vždy bude potřeba zkoumat jednotlivé instituty upravující zánik závazků ve vztahu k dědické smlouvě z hlediska jejich vhodnosti a možnosti jejich aplikovatelnosti.

4.2 Forma jednání vedoucího k zániku dědické smlouvy

Jak již bylo uvedeno, dědickou smlouvu je možné uzavřít pouze ve formě veřejné listiny. Na základě toho se skýtá otázka, zda i na právní jednání vedoucí k zániku dědické smlouvy budou kladeny stejně přísné požadavky. Podíváme-li se na obecnou právní úpravu obsaženou v ustanovení § 564 NOZ, zjistíme, že pokud je zákonem vyžadována pro právní jednání určitá forma, je vyžadováno stejné nebo přísnější formy pouze v případě, chceme-li obsah tohoto právního jednání změnit. V případě právního jednání vedoucího k zániku však toto ustanovení mlčí. Dle komentáře k NOZ se forma jednání, na základě kterého se právní vztahy zakládají, nepřenáší automaticky na právní jednání, kterým se takové vztahy ruší, proto ani zákon obecně formu těchto jednání nepředepisuje. Výjimku tvoří případy, kdy zákon obsahuje zvláštní úpravu pro některá právní jednání, která však v případě dědické smlouvy chybí. Z toho je možné usuzovat, že právní jednání stran vedoucí k zániku dědické smlouvy nemusí mít formu veřejné listiny.

Dle Dvořáka zákon zvláštní formu pro jednání vedoucí k zániku dědické smlouvy výslovně nestanoví, avšak ustanovení § 564 NOZ nevylučuje výklad, dle kterého bude vyžadována stejně přísná forma, tedy forma notářského zápisu.¹⁰² Bílek se domnívá, že jako pravděpodobnější se jeví závěr, že i jednání stran vedoucí k zániku dědické smlouvy by mělo mít formu veřejné listiny. Své tvrzení vyvozuje z použití analogie s druhou větou ustanovení § 1590 NOZ,

¹⁰¹ ŠEŠINA, M. Pořízení pro případ smrti podle nového občanského zákoníku. *Ad notam*, 2012, č. 3, s. 4

¹⁰² ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Sazek IV. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 728, ISBN 978-80-7478-579-5, s. 217

dle které je k zrušení dědické smlouvy vyžadován souhlas smluvního dědice učiněný ve formě veřejné listiny. Dále je třeba též přihlédnout k důvodům, které stanoví zákon pro formu dědické smlouvy a ke skutečnosti, že musí být evidována dle NotŘ v evidenci právních jednání pro případ smrti.¹⁰³

Pokud jsme si vymezili vztah dědické smlouvy k ustanovením upravujícím zánik závazků, je možné, abychom tyto důvody označili jako důvody obecné, společné všem závazkům, tedy i dědické smlouvě. Za důvody speciální bychom označili důvody vztahující se výhradně na dědickou smlouvu upravené v ustanovení § 1590 a § 1593 NOZ.

4.3 Vybrané obecné druhy zániku dědické smlouvy

4.3.1 Dohoda

Jedním ze základních způsobů zániku závazků je dohoda stran, která je upravena v ustanovení § 1981 NOZ, dle kterého je na vůli stran ujednat si zánik závazku, aniž bude zřízen závazek nový. Zde je možné spatřovat projev zásady smluvní svobody a respektování autonomie vůle smluvních stran, kdy je pouze na vůli stran, zda mezi sebou závazek nejen zřídí, ale i jej zruší. Jde o případ tzv. dissoluce, tedy ukončení závazku dohodou. Důležitým znakem je, že závazek není po jeho zániku nahrazen závazkem novým. Pokud by tomu tak bylo, jednalo by se o novaci, která se týká spíše změny obsahu závazků. Důležité je, aby závazek plynoucí z uzavřené dědické smlouvy stále existoval, jelikož pokud již zanikl, nelze jej dohodou zrušit. V případě dissoluce dohodou o zániku závazku jedné smluvní strany, není-li dohodnuto jinak, zaniká též závazek strany druhé, a jestliže již bylo jednou ze stran plněno, má právo žádat o vrácení toho, co již na zrušený závazek plnila, což plyne z ustanovení §2993 NOZ.¹⁰⁴

V případě dědické smlouvy půjde nejspíše o případy, kdy jak zůstavitel, tak i smluvní dědic či smluvní odkazovník nebudou mít z jakéhokoliv důvodu nadále zájem na tom, aby se naplnil účel, pro který byla dědická smlouva uzavřena, popřípadě na tom, aby nadále smluvní dědic či smluvní odkazovník poskytoval zůstaviteli plnění, ke kterému byl z uzavřené smlouvy zavázán.

¹⁰³ FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 648, ISBN 978-80-7400-570-1, s. 300

¹⁰⁴ Ustanovení § 2993 NOZ říká, že: Plnila-li strana, aniž tu byl platný závazek, má právo na vrácení toho, co plnila. Plnily-li obě strany, může každá ze stran požadovat, aby jí druhá strana vydala, co získala; právo druhé strany namítnout vzájemné plnění tím není dotčeno. To platí i v případě, byl-li závazek zrušen.

Jednou z hlavních příčin v tomto případě bude jistě neschopnost druhé smluvní strany nadále sjednané plnění poskytovat. Důvodem může být jednak nedostatek finančních možností, tak i zhoršení zdravotního stavu druhé smluvní strany, která se v důsledku této skutečnosti nebude schopna nadále o zůstavitele starat a poskytovat mu péči v rozsahu, ve kterém bylo ujednáno. Pokud zůstavitel nebude chtít po druhé smluvní straně sjednané plnění soudně vymáhat, případně se stane sjednané plnění nevymahatelným, bude dohoda o zániku dědické smlouvy představovat nejspíše nejschůdnější řešení.

4.3.2 Privativní novace a narovnání

Navzdory tomu, že jsou oba instituty, jak privativní novace upravená v ustanovení § 1902 NOZ, tak narovnání upravené v ustanovení § 1903 NOZ, zařazeny v novém občanském zákoníku do části věnované změně v obsahu závazků, dochází však na jejich základě k zániku dosavadního závazku, a proto je možné o nich uvažovat též, jako o institutech vedoucích k zániku závazků z dědické smlouvy. V podstatě jde o dohodu stran vedoucí k zániku závazků, jako je tomu v případě dissoluce, avšak s tím rozdílem, že u privativní novace či narovnání bude vždy vznikat nový závazek.

Na základě privativní novace dochází k zániku stávajícího závazku za současného vzniku závazku nového, přičemž platí, že důvodem vzniku nového závazku není právní skutečnost, která zakládala původní závazek, ale je jím novační smlouva. Pro využití institutu privativní novace je nezbytné, aby se jednalo o existující závazek, jelikož není možné zrušit závazek, který zanikl nebo dokonce ani platně nevznikl.¹⁰⁵ Využití tohoto institutu si můžeme představit v případě úplatné dědické smlouvy, na základě které se smluvní dědic zaváže zůstaviteli poskytovat opakované peněžité plnění. Náhle se však výrazně zhorší zůstavitelův zdravotní stav, tudíž by místo poskytování peněžitého plnění od smluvního dědice požadoval raději poskytování osobní péče. Z toho důvodu tedy zůstavitel se smluvním dědicem uzavře novační smlouvu, na základě které závazek v podobě opakovaného peněžitého plnění zanikne, přičemž bude nahrazen závazkem novým v podobě poskytování osobní péče.

V případě narovnání se dosavadní závazek nahradí závazkem novým, a to z toho důvodu, že si strany ujednáním upraví práva a povinnosti, které jsou

¹⁰⁵ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Sazek V. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1700, ISBN 978-80-7478-638-9, s. 360

mezi nimi dosud sporná nebo pochybná. Jde tedy o smlouvu oboustranně zavazující, která předpokládá ústupky od obou stran, jelikož narovnáním má být odstraněna spornost či pochybnost vzájemných práv a povinností¹⁰⁶ Poněvadž jednou z náležitostí stanovených zákonem pro dědickou smlouvu je forma notářského zápisu, lze předpokládat, že i s ohledem na osobu notáře, který bude dědickou smlouvu vyhotovovat, budou práva a povinnosti smluvních stran vymezena tak, aby o nich nevznikaly žádné pochybnosti. Z toho důvodu je možné se domnívat, že narovnání nebude příliš využívaným institutem v případě dědické smlouvy. Pokud by však opravdu došlo k situaci, kdy budou některé práva a povinnosti vzniklé z dědické smlouvy sporné nebo pochybné, bude nejspíše možné tento problém pomocí institutu narovnání napravit.

4.3.3 Započtení

Dle ustanovení § 1982 NOZ je započtení možné, pokud si strany dluží vzájemně plnění stejného druhu, přičemž může každá z nich prohlásit vůči druhé straně, že svoji pohledávku vůči pohledávce druhé strany započítává. V případě dědické smlouvy tento institut vedoucí k zániku závazku nejspíše nepůjde využít. Je sice pravdou, že pokud půjde o úplatnou dědickou smlouvu, budou vůči sobě mít strany určité pohledávky, avšak ty jistě nejsou stejného druhu, což je v případě započtení nezbytné.¹⁰⁷ Lze si tak jen obtížně představit, vůči čemu by bylo možné dluh druhé smluvní strany započíst.

4.3.4 Odstupné

Odstupné upravené v § 1992 NOZ představuje možnost ukončení závazku, jenž je třeba vždy ujednat, jelikož zrušit závazek zaplacením odstupného přímo na základě zákona nepřichází v úvahu.¹⁰⁸ Půjde většinou o určité peněžité plnění, které bude muset zaplatit strana rušící závazek druhé smluvní straně, čímž se z uzavřené smlouvy vyplatí. Jedinou podmínkou však zůstává, že možnost zaplacení odstupného zaniká straně, která již, byť i jen z části, plnění druhé strany přijala nebo druhé straně sama plnila.

Pokud budeme vycházet z bezúplatné dědické smlouvy, dojdeme nejspíše k závěru, že dědická smlouva bude splněna, a tedy i závazek zůstavitele vůči

¹⁰⁶ HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 1335, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 820

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 1120

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 1159

smluvnímu dědici či odkazovníkovi bude splněn v době smrti zůstavitele, kdy následně přejde na smluvního dědice pozůstalost, v případě smluvního odkazovníka vznikne právo na vydání odkazu. Na tomto základě by tedy odstupné bylo možné zaplatit pro obě strany nejpozději do doby zůstavitelovi smrti.

Rozdílná situace však nastane, pokud půjde o dědickou smlouvu úplatnou, v které se druhá smluvní strana vůči zůstaviteli zaváže například k tomu, že zůstaviteli každý měsíc poskytne 10% ze svého příjmu. Dle ustanovení § 1992 NOZ, věty druhé, by mohl zůstavitel svůj závazek z uzavřené dědické smlouvy zrušit zaplacením odstupného pouze do doby, než přijme plnění od druhé smluvní strany, přičemž druhá smluvní strana by stejného práva mohla využít nejpozději do okamžiku, než by plnění zůstaviteli poskytla. Dle komentáře k NOZ je třeba však chápat toto ustanovení jako dispozitivní, jelikož využitelnost odstupného může být rozšířena. Dohodnou-li se tedy smluvní strany, bude možné uplatnit odstupné i v případě, že již bylo částečně plněno, přičemž by bylo vhodné stanovit limit rozsahu plnění, do kterého bude ještě instrument využitelný a výši odstupného, které bude nejspíše závislé právě na rozsahu plnění.¹⁰⁹

Z těchto důvodů bychom se tedy nejspíše měli přiklonit k závěru, že pokud si strany dědické smlouvy možnost odstupného ujednají, nebude nic bránit tomu, aby právě zaplacením sjednaného odstupného, za předpokladu dodržení výše uvedených podmínek, dědická smlouva zanikla.

4.3.5 Odstoupení od smlouvy

Ukončit závazky založené dědickou smlouvou půjde nejspíše také za pomoci institutu upraveného v ustanovení § 2001 NOZ zvaného odstoupení od smlouvy. Na rozdíl od úpravy německé, která tuto možnost přímo pro dědickou smlouvu upravuje v ustanovení § 2294 NOZ a násl., kdy zůstavitel může od dědické smlouvy odstoupit například v případě, kdy se obmyšlený ve smlouvě dopustí takového provinění, které zůstavitele jinak opravňuje k tomu, aby odepřel dědický díl, česká právní úprava podobné ustanovení postrádá.¹¹⁰

Odstoupení od smlouvy je jednostranné právní jednání oprávněné strany, jež ruší závazky od samého počátku. Tento institut je možné využít, pouze pokud

¹⁰⁹ HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 1335, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 1160

¹¹⁰ BAMBERGER, H.; ROTH, H., Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 3, München: C.H. Beck, 2003. ISBN 3406483828, s. 1941 – 1942, srov. JEŘÁBKOVÁ, L., Dědické smlouvy jako dědický titul de lege ferenda a základní východiska jejich právní úpravy. *Právní fórum*, 2005, č. 9. s. 360

si to smluvní strany ujednají, nebo za předpokladu, že tak stanoví zákon. Odstoupit půjde jen od dědické smlouvy existující a platně uzavřené, jelikož nelze odstoupit od smlouvy, u které závazek již zanikl z jiného důvodu.

Jednou z možností tedy je, aby si strany při uzavírání dědické smlouvy ujednaly, za jakých podmínek bude možné od dědické smlouvy odstoupit. Spolu se zásadou autonomie vůle toto ustanovení poskytuje smluvním stranám dědické smlouvy poměrně širokou možnost upravit si, za jakých podmínek bude tedy možné jednostranným právním jednáním zůstavitele nebo druhé smluvní strany vzniklé závazky z uzavřené smlouvy ukončit. Nepochybně bude možné tyto podmínky sjednat odchýlně pro obě smluvní strany.

Přestože, jak již bylo řečeno, naše právní úprava postrádá pro dědickou smlouvu vymezení zákonných důvodů, pro které je možné od ní odstoupit, lze se domnívat, že bude možné využít některých zákonných důvodů, stanovených obecně pro smlouvy. Jedním z důvodů, pro který by mohla jedna ze stran od dědické smlouvy odstoupit, by bylo její podstatné porušení. Pokud podle ustanovení § 2002 NOZ poruší strana smlouvu podstatným způsobem, může druhá strana bez zbytečného odkladu od smlouvy odstoupit. Podstatné porušení povinnosti je třeba chápat jako takové porušení, o němž strana porušující smlouvu již při jejím uzavření věděla nebo musela vědět, že by druhá strana smlouvu neuzavřela, pokud by toto porušení předvíдалa.

Je tedy možné si představit situaci, kdy bude uzavřena úplatná dědická smlouva, na základě které se smluvní dědic zaváže pečovat o zůstavitele, který je těžce nemocný a potřebuje každodenní péči. Po uzavření však vyjde najevo, že smluvní dědic trpí těžkou duševní poruchou, z důvodu které nebude schopen o zůstavitele pečovat, přičemž však o této duševní poruše před uzavřením dědické smlouvy věděl, avšak ji zůstaviteli neoznámil. Pokud by takováto situace opravdu nastala, není zde nejspíše žádná zákonná překážka, pro kterou by zůstavitel nemohl od dědické smlouvy odstoupit.

4.3.6 Následná nemožnost plnění

Zánik závazku pro následnou nemožnost plnění nastává v případě, kdy bylo platným právním jednáním zakládajícím závazek sjednáno možné plnění, které se však následně stalo nemožným, a proto zaniká. Nemožnost plnění

je třeba posuzovat objektivně, subjektivní hledisko se uplatní jen za předpokladu, pokud je plnění vázáno na osobu a vlastnosti dlužníka.¹¹¹

Nejspíše půjde o situace, kdy se smluvní dědic zaváže uzavřením dědické smlouvy poskytnout zůstaviteli individuálně určenou nezastupitelná věc, která později zanikne. V tomto případě nejspíše nevznikne pochyb o tom, že je plnění ze strany smluvního dědice nemožné.

Je však otázkou, zda bude možné, aby tato překážka nastala i v případě zůstavitele, jelikož předmětem zůstavitelova plnění bude jeho budoucí pozůstalost, která bude v době jeho smrti převedena na smluvního dědice. Ten však nemá k předmětu plnění za života zůstavitele, není-li ujednáno jinak, žádné majetkové právo. Zůstavitel je navíc oprávněn na základě ustanovení § 1588 odst. 1 NOZ téměř neomezeně se svým majetkem do své smrti nakládat. Výše uvedené nasvědčuje tomu, že jde o smlouvu odvážnou, kdy smluvní dědic může pouze doufat, že v době smrti zůstavitele zde zbude nějaký majetek, na který mu vznikne z uzavřené dědické smlouvy nárok. Pokud však zůstavitel po sobě nic nezanechal, lze usuzovat, že dědická smlouva nejspíše zanikne z důvodu nemožnosti plnění ze strany zůstavitele.

4.4 Speciální druhy zániku dědické smlouvy

4.4.1 Zánik dědické smlouvy pořizáním závěti

Jedním ze speciálních důvodů způsobující zánik dědické smlouvy je dle ustanovení § 1590 NOZ pořizování závěti zůstavitelem, ve prospěch osoby rozdílné od smluvního dědice, v jehož prospěch byla dědická smlouva uzavřena. V případě, že by bylo dědickou smlouvou zřízeno pouze právo na odkaz dle ustanovení § 1498 odst. 2 NOZ, použila by se tato úprava i na dovětek.¹¹²

Podmínkou platnosti takto pořizované závěti je souhlas právě smluvního dědice, kterému svědčí právo na pozůstalost z dříve uzavřené dědické smlouvy. Souhlas musí být učiněn ve formě veřejné listiny, avšak není nutné, aby byl dán současně při sepisování závěti rušící povinnosti z dědické smlouvy. Je možné ho učinit i později, dokonce lze i připustit, aby k němu došlo až po smrti zůstavitele.

¹¹¹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Sazek V. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1700, ISBN 978-80-7478-638-9, s. 527

¹¹² FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 648, ISBN 978-80-7400-570-1, s. 300

Z důvodu právní jistoty je souhlas smluvního dědice neodvolatelný.¹¹³ Pokud by však souhlas nebyl smluvním dědicem dán, nastala by situace předpokládaná v ustanovení § 1588 odst. 2 NOZ, dle kterého se smluvní dědic může dovolat neúčinnosti právního jednání, kterým zůstavitel pořídí pro případ smrti nebo uzavře darovací smlouvu tak, že to není s dědickou smlouvou slučitelné.

Otázkou však zůstává, zda bude lhostejné, v jaké formě bude pořízena závěť rušící dříve uzavřenou dědickou smlouvu. Přestože zákon výslovně žádné požadavky neurčuje, je třeba se spíše přiklonit k závěru, že bude třeba taktéž závěť pořídít ve formě veřejné listiny, což lze vyvozovat ze závěrů uvedených v části týkajících se formy právního jednání vedoucího k zániku dědické smlouvy.

4.4.2 Zánik dědické smlouvy uzavřené mezi manželi

Zánik dědické smlouvy uzavřené mezi manželi představuje druhý ze speciálních důvod, který je upraven v ustanovení § 1593 NOZ. Práva a povinnosti z takto uzavřené dědické smlouvy mohou zaniknout na základě třech právních skutečností.

První z nich nastává samotným rozvodem manželství, ale pouze za předpokladu, že si strany dědické smlouvy rozvod manželství, jako důvod zániku smluvily při jejím uzavírání. Pokud tak strany neučiní, nebude mít rozvod manželství na práva a povinnosti z uzavřené dědické smlouvy žádný vliv.

I přesto, že se na této možnosti smluvní strany nedohodly, neznamená to, že závazek vzniklý z dědické smlouvy nebude možné v případě rozvodu manželů zrušit. Oba manželé jsou totiž oprávněni domáhat se zrušení dědické smlouvy a závazků z ní plynoucích v řízení před soudem. Soud návrhu na zrušení dědické smlouvy vyhoví pouze za předpokladu, pokud směřuje proti tomu z manželů, který zapříčinil rozvrat manželství a souhlasil s rozvodem. V těchto případech bude nutné, aby soud zkoumal, který z manželů nesl na rozvratu manželství vinu.

Poslední možnost, na základě které dochází k zániku dědické smlouvy uzavřené mezi manželi, je prohlášení manželství za neplatné. Prohlásí-li soud manželství za neplatné, zanikají práva a povinnosti vzniklé z dědické smlouvy ex lege, přičemž druhá věta § 1593 odst. 2 NOZ dodává, ledaže toto manželství nezaniklo již dříve smrtí jednoho z manželů. To však nejspíše není možné a druhá

¹¹³ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Sazek IV. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 728, ISBN 978-80-7478-579-5, s. 217

věta odst. 2 je tedy nadbytečná, jelikož podle ustanovení § 682 NOZ nelze prohlásit manželství za neplatné, pokud již zaniklo.¹¹⁴

¹¹⁴ FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 648, ISBN 978-80-7400-570-1, s. 308

Závěr

Dědická smlouva představuje poměrně aktuální téma, jelikož byla do našeho právní řádu znovuzavedena teprve s nabytím účinnosti nového občanského zákoníku, tedy 1.1.2014. Na první pohled se může dědická smlouva jevit jako téma poměrně úzké, které nebude působit mnoho problémů a nejasností při své aplikaci, jelikož nejde o institut v našem právním řádu zcela neznámý. Navíc se zákonodárce při jeho tvorbě inspiroval jak právní úpravou platnou na našem území do roku 1950, tak především právní úpravou švýcarskou a některých dalších zemí moderní Evropy, kde je tento institut již delší dobu běžně využíván. Opak je však pravdou, jelikož se v rámci tohoto tématu nabízí celá řada sporných otázek, které by měly být řešeny, o což se v některých případech pokusil již autor přímo v diplomové práci.

V dnešní době se stále jedná o institut poměrně neznámý, proto byla úvodní kapitola věnována obecné charakteristice dědické smlouvy mezi ostatními pořízením pro případ smrti. Je třeba podotknout, že opětovným zařazením institutu dědické smlouvy do našeho právního řádu, jakožto nejsilnějšího dědického titulu z hlediska právní síly, dochází k rozšíření možností, jak může zůstavitel pořídit o svém majetku pro případ smrti. V tom lze spatřovat projev významných zásad, na které se současná úprava dědického práva obsažená v novém občanském zákoníku snaží klást velký důraz, a to zásada autonomie vůle, pořizovací volnosti zůstavitele a respektování jeho poslední vůle. Pro respektování poslední vůle zůstavitele má význam též smluvní povaha dědické smlouvy, jelikož se smluvní strany na jejím obsahu musejí dohodnout. Z toho lze usuzovat, že druhá smluvní strana nebude mít nejspíše po smrti zůstavitele zájem nerespektovat jeho poslední vůli.

Na tuto obecnou část dále navazuje druhá kapitola, jež představuje stěžejní část celé práce. Cílem bylo rozebrat jednotlivé náležitosti, které jsou pro dědickou smlouvu novým občanským zákoníkem stanoveny. Především se v této kapitole potvrdilo, že nová právní úprava týkající se tohoto institutu zatím není úplně dokonalá, poněvadž je zde mnoho sporných otázek, které by bylo třeba v zákoně přesněji definovat, přičemž o jejich řešení může v současné době odborná veřejnost pouze polemizovat. Autor se pokusil zaujmout též vlastní názor na některé z těchto sporných otázek, avšak je si vědom, že jeho závěry se jistě mohou postupem času ukázat jako nesprávné. Za jednu z nejdůležitějších otázek,

kteřá by měla být co nejdřívě vyřešena, považuje autor otázku ohledně právnícké osoby, jakožto druhé smluvní strany, přičemž se domnívá, i navzdory názorům odborné literatury, že dle současné právní úpravy není možné, aby byla právnícká osoba druhou smluvní stranou dědické smlouvy. Dále z hlediska náležitostí je nepochybně nutné se zaměřit na ustanovení tykající se omezení rozsahu majetku, o kterém je možné pomocí dědické smlouvy pořídít, jelikož právě toto ustanovení vyvolává mnoho nejasností, z důvodu kterých nebude prozatím dědická smlouva pravděpodobně příliš využívaným institutem.

Zbylé dvě kapitoly, jak kapitola s názvem dědická smlouva v širším kontextu závazkového práva, tak kapitola věnovaná zániku dědické smlouvy, jsou povětšinou teoretickými úvahami autora, jejichž cílem bylo nastínit možné použití úpravy závazkového práva na dědickou smlouvu, což je umožněno její dvojí povahou, kdy se na ni mimo zásad dědického práva použijí též zásady práva smluvního. Ukázalo se, že je zde nepochybně určitý vztah mezi jednotlivými ustanoveními závazkového práva a institutem dědické smlouvy. Vždy však bude nezbytné zkoumat, do jaké míry, a zda vůbec, s ohledem na povahu dědické smlouvy, bude aplikace jednotlivých ustanovení závazkového práva možná.

S ohledem na výše uvedené zásady, na kterých je nová právní úprava dědického práva postavena, lze zavedení dědické smlouvy považovat za správný krok vpřed, který poskytuje zůstaviteli další možnost, jak může pořídít pro případ smrti o svém majetku. V nejbližší době se nejspíše nedočkáme velkého rozšíření dědické smlouvy, jelikož je zde právě řada nevyřešených a sporných otázek, které způsobují určitou nedůvěryhodnost v tento institut, a tudíž lze předpokládat, že většina lidí pořídí o své pozůstalosti raději pomocí závěti, jež představuje mnohem více prověřený institut.

Pokud se však kdokoliv rozhodne s někým dědickou smlouvu uzavřít, nezbyvá než oběma smluvním stranám doporučit, aby si uzavření pečlivě rozmyslely, případně si s dostatečnou přesností vymezily svá práva a povinnosti, a též se dohodly na okolnostech, za kterých bude možné tyto závazky z dědické smlouvy zrušít, jelikož, jak již bylo v práci uvedeno, k zániku dědické smlouvy bude téměř vždy vyžadován souhlas obou smluvních stran, což činí její zrušení mnohem obtížnější, než je tomu v případě závěti.

K většímu rozšíření dědické smlouvy by pravděpodobně pomohla novelizace občanského zákoníku, která by konkretizovala příslušná problematická ustanovení, odstranila mnohé sporné otázky a stanovila jasná pravidla.

Resumé

The recent recodification of private law has substantially affected a number of areas, including the inheritance law. The New Civil Code has introduced many changes and new legal concepts, among the most significant ones also the inheritance agreement which is the subject matter of this diploma thesis. The inheritance agreement had been recognised by Czech law until the Civil Code of 1950 came into effect and removed it from the Czech civil law for a long time to come. Nevertheless, the inheritance agreement remains a fairly unknown and little used concept which, contrary to the first impression, still continues to raise many issues among the professional community. This lack of thorough exploration was also the main reason why the author has selected this topic.

The diploma thesis aims to present a comprehensive survey of the inheritance agreement according to the current legislation. The main point of interest are the elements of the inheritance agreement as stipulated by the new legislation. The thesis also explores various problematic aspects associated with this legal concept, as well as the relation between the law of obligations and the inheritance agreement.

The diploma thesis is divided into four chapters, with the main body of work presented in the second chapter which explores the elements of the inheritance agreement. The first chapter describes the historical development of the inheritance agreement and, particularly, its general characteristics among other types of disposition mortis causa.

The core part of the thesis is presented in the second chapter, structured into six subchapters. It describes the individual elements of the inheritance agreement stipulated by the New Civil Code. The first subchapter defines the persons who may be parties to the inheritance agreement; the second subchapter then elaborates on the requirements stipulated for these persons in terms of their worthiness to inherit. The third subchapter focuses on the form of the inheritance agreement, attempting to explain why it is necessary to conclude the agreement only in the form of a legal instrument. The following two subchapters address the extent of the property which may be disposed of by means of the inheritance agreement, and the conditions which the contracting parties may specify in it. The last subchapter then describes the effects of concluding the inheritance agreement.

The focus of the third chapter is to indicate the relation of the general law of obligations towards the inheritance agreement. This relation is analysed thoroughly in terms of the contracting process and the possibility to secure or affirm the rights and obligations arising out of the inheritance agreement.

Finally, the fourth chapter addresses the discharge of the inheritance agreement, exploring the possible means of discharge and the form in which it must be executed.

Seznam použité literatury

Knižní publikace

- 1) BAMBERGER, H.; ROTH, H., Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 3, München: C.H. Beck, 2003. ISBN 3406483828.
- 2) BĚLINA, M. Pracovní právo. 6., dopl. a podstatně přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-283-0.
- 3) BÍLEK, P.; FIALA, R.; JINDŘICH, M. a kol. Notářský řád a řízení o dědictví: komentář. 4. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010, xxix, 1120 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-181-9
- 4) ČERNOCH, R. Falcidiánská kvarta v Římě a domácím právním vývoji. In Ladislav, V, TAUCHEN, J. (Eds.). Sborníky z doktorandského semináře katedry Dějin státu a práva Právnické fakulty MU č. 2 (2012). 1. vyd. Ostrava: KEY Publish., 2012, ISBN 978-80-7418-140-5.
- 5) ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s., ISBN 978-80-7208-922-2.
- 6) ELIÁŠ, K. Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 315 s. ISBN 978-80-7478-013-4.
- 7) ELIÁŠ, K., ZUKLÍNOVÁ, M., Principy a východiska nového kodexu soukromého práva. 1. vyd. Praha: Linde, 2001, ISBN 80-7201-303-0.
- 8) FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo. Komentář. 1. vydání. Praze: C.H. Beck, 2015, s. 648, ISBN 978-80-7400-570-1.
- 9) HENDRYCH, D. *Právnický slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1.
- 10) HONSELL, H.; VOGT, N.; GEISER, T. (eds.). Zivilgesetzbuch I. 4. Aufl. Basel: Helbing Lichtenhahn Verlag, 2010. Basler Kommentar. ISBN 978-3-7190-2916-6.
- 11) HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část. Komentář. 1. vydání. Praze: C.H. Beck, 2014, s. 1335, ISBN 978-80-7400-535-0.

- 12) KRČMÁŘ, J. Právo občanské. V. Právo dědické. 3. doplněné vyd. Praha: Všehrad, 1937.
- 13) LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 2400, ISBN 978-80-7400-529-9.
- 14) MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. Dědické právo v teorii a praxi. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011. Praktik. ISBN 978-80-87212-79-0.
- 15) NOVOTNÝ, P.; KOUKAL, P.; ZAHOŘOVÁ, E. Nový občanský zákoník. 1. vyd. Náhrada škody. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-247-5165-8.
- 16) NOVOTNÝ, P.; NOVOTNÁ, M. Nový občanský zákoník. 1. vyd., Dědické právo. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-247-5168-9.
- 17) ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Reprint původního vydání. Praha: ASPI publishing, 2002, 1011 s. Komentáře velkých zákonů československých, sv. 5. ISBN 80-85963-60-6.
- 18) SVEJKOVSKÝ, J. Právnícké osoby v novém občanském zákoníku: komentář. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2013. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-445-2.
- 19) SVOBODA, J.; KLIČKA, O. Dědické právo v praxi. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2014, xxviii, 377 s. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-266-3.
- 20) ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Sazek I. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1736, ISBN 978-80-7478-370-8.
- 21) ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Sazek IV. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 728, ISBN 978-80-7478-579-5.
- 22) ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Sazek V. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1700, ISBN 978-80-7478-638-9.

Odborné články

- 1) BORSKÝ, D. Vltava – Dunaj 2014. *Ad notam*. 2014, č. 6.
- 2) ČERNOCH, R.: Umožňuje římské právo uzavření dědické smlouvy?; *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2013, vol. 21, no. 1, p. 51-54.
- 3) DOBEŠOVÁ, L.: Dědická smlouva, aneb "staronový dědický titul"; *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2012, vol. 20, no. 3, p. 292-298.
- 4) ELIÁŠ, K. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad notam*. 2003, č. 5.
- 5) ELŠÍK, P. Několik úvah k dědické smlouvě obsažené ve vládním návrhu nového občanského zákoníku. *Ad notam*. 2011, č. 5.
- 6) HOLUB, M. O dědické smlouvě rozvodu manželství – krátké zamyšlení nad návrhem úpravy dědického práva. *Bulletin advokacie*, 2004, č. 4.
- 7) HOLUB, M. O dědické smlouvě rozvodu manželství – krátké zamyšlení nad návrhem úpravy dědického práva. *Bulletin advokacie*, 2004, č. 4.
- 8) JEŘÁBKOVÁ, L., Dědické smlouvy jako dědický titul de lege ferenda a základní východiska jejich právní úpravy. *Právní fórum*, 2005, č. 9. s. 360.
- 9) JINDŘICH, M. Veřejné listiny – stěžejní úloha notářství. *Ad Notam*. 2010, č. 1.
- 10) KARHANOVÁ, M. Závěť v návrhu nového kodexu občanského práva. Několik poznámek k dědické smlouvě. *Právní rozhledy*. 2007, č. 5.
- 11) KLEIN, Š. Dědická smlouva a darování pro případ smrti. *Ad Notam*. 2013, č. 4.
- 12) KLEIN, Š. Veřejné listiny a jejich důkazní síla. *Ad Notam*, 2014, č. 4.
- 13) Kouba, V. Může být notář strážcem zákonnosti? *Ad notam*. 2001, č. 3.
- 14) PLÁŠIL, F. Může být stranou dědické smlouvy právnická osoba? . *Ad notam*. 2015, č. 4.
- 15) ŠEŠINA, M. Pořízení pro případ smrti podle nového občanského zákoníku. *Ad notam*, 2012, č. 3.
- 16) TLÁŠKOVÁ, Š. Proč mají notáři a notářské zápisy v dnešní době stále smysl. *Ad Notam*, 2009, č. 1.
- 17) TLÁŠKOVÁ, Š. Proč mají notáři a notářské zápisy v dnešní době stále smysl. *Ad Notam*, 2009, č. 1.
- 18) WAWERKA, K. Nestrannost a nezávislost notáře, numerus clausus a územní organizace notářství. *Ad Notam*, 2003, č. 4.

Právní předpisy

- 1) NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení. [online]. [cit. 2015-12-02]. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012R0650&from=CS>
- 2) Předpis přijatý sněmem Notářské komory České republiky podle § 37 odst. 3 písm. q) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti České republiky podle § 37 odst. 4 tohoto zákona. [online]. [cit. 2016-01-04]. Dostupné na: http://www.nkcr.cz/doc/rady/Evidence_pravnich_jednani_pro_pripad_smrti.pdf
- 3) Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.
- 4) Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- 5) Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Soudní rozhodnutí

- 1) Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky, R I 177/32 – Vážný 11615. In: Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck [cit. 2016-01-12].

Elektronické prameny

- 1) CHLEBCOVÁ, R. Veřejná listina. [online]. 2009 [cit. 2015-12-29]. Svobodová, K. a kol., katedra mezinárodního a evropského práva, Právnická fakulta, MU. Dostupné na: <https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/praf/js09/mps/web/pages/06.html>
- 2) PAVELKA, J.; ŠMÍD, D. Dědická smlouva a odkaz. [online]. 2013 [cit. 2015-12-20]. Rekodifikační novinky. r. 2013, č. 9. Dostupné na: http://www.havelholasek.cz/images/stories/publikace/rekodifikacni_news_2013_09.pdf

- 3) PAVELKA, J.; TITLBACHOVÁ, S.; ŠMÍDA, D. Dědické právo po rekonstrukci soukromého práva. [online]. 06.06.2013 [cit. 2015-12-26]. Dostupné na: <http://www.epravo.cz/top/clanky/dedicke-pravo-po-rekodifikaci-soukromeho-prava-91499.html>
- 4) SKOPAL, P. Notářská činnost – notářské zápisy. [online]. 2012 [cit. 2016-03-03]. Dostupné na: <http://www.notar-skopal.cz/notarska-cinnost/notarske-zapisy>